

ÖNSÖZ

Ekonomik sistem açısından son derece önemli olan ve piyasadaki işleyişin sağlıklı biçimde devam etmesinde çok önemli rol oynayan bankaların, mevcut finansal durumlarının ve geleceğe yönelik faaliyetlerinin bilinmesi ve yorumlanabilmesi banka yöneticileri ve banka ile ilgili taraflarca çok yakından takip edilir. Bunun için de bankaların finansal tablolarının analiz edilmesi son derece önemli bir konudur.

Mali sektörün sağlıklı bir yapıya kavuşması gündeme geldiğinde tartışılan en önemli konulardan birisi Türkiye'deki bankacılık ve geleceğidir. Türk Bankacılık Sektörü'nün geleceğine yön verecek olan yöneticilerin, banka finansal tablolarının analizine ve analiz sonuçlarına büyük önem vermeleri gerekir. Bu çalışmanın, bankaların finansal oran analizleri ve sonuçları konusuna ışık tutabilecek çalışmalardan birisi olacağı inancındayım.

Öncelikle tez konumu belirlememde ve üniversite yaşantım boyunca bana her türlü kolaylığı gösteren ve her zaman yanımda olan tez danışmanım Prof. Dr. Gültekin Rodoplu'ya şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca, tezimin her aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarıma teşekkürlerimi bildirmek istiyorum. Son olarak aileme ve dostlarıma teşekkür ediyorum.

Kocaeli, Eylül 2006

Miraç Göksenin AKPINAR

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
GİRİŞ.....	X
BÖLÜM I. BANKALARDA KULLANILAN TEMEL FİNANSAL TABLOLAR VE ANALİZİ	XIII
1. BANKA BİLANÇOSU.....	XIII
1.1. BANKA BİLANÇOSUNUN ALT KALEMLERİ.....	XIV
1.1.1. Aktif Karakterli Hesaplar (Varlıklar).....	XV
1.1.2. Pasif Karakterli Hesaplar (Kaynaklar).....	XVII
2. BANKA GELİR TABLOSU.....	XX
2.1. BANKA GELİR TABLOSUNUN ALT KALEMLERİ.....	XX
2.1.1. Faiz Gelirleri.....	XXI
2.1.2. Faiz Giderleri.....	XXI
2.1.3. Net Faiz Geliri.....	XXII
2.1.4. Faiz Dışı Gelirler	XXII
2.1.5. Faiz Dışı Giderler	XXIII
2.1.6. Net Faiz Dışı Gelirler.....	XXIII
2.1.7. Vergi Öncesi Kâr-Zarar	XXIII
2.1.8. Vergi Karşılığı.....	XXIII
2.1.9. Net Kâr (Zarar).....	XXIV
3. FİNANSAL TABLO ANALİZİ.....	XXIV
3.1. FİNANSAL ANALİZİN TANIMI, AMAÇLARI VE FİNANSAL ANALİZİ KULLANANLAR.....	XXIV
3.2. FİNANSAL ANALİZİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	XXVII
3.3. FİNANSAL ANALİZ TEKNİKLERİ	XXVIII
3.4. BANKALARDA FİNANSAL ANALİZ.....	XXXI

BÖLÜM II. ORAN ANALİZİ TEKNİĞİ VE BANKALARDA ORAN ANALİZİ TEKNİĞİNİN KULLANILMASI.....XXXIII

1. ORAN ANALİZİ TEKNİĞİ.....XXXIII

1.1. ORAN ANALİZİNİN ANLAMI VE KULLANIM ARAÇLARI	XXXIII
1.2. ORANLARIN SEÇİMİ VE KULLANILMASI	XXXIV
1.3. ORAN GRUPLARI.....	XXXV
1.3.1. Likidite Oranları	XXXV
1.3.2. Finansal Yapı Oranları.....	XXXVI
1.3.3. Faaliyet Oranları	XXXVI
1.3.4. Kârluluk Oranları	XXXVII

2. BANKALARDA ORAN ANALİZİ VE KULLANILIŞI XXXVIII

2.1. SERMAYE YETERLİLİĞİ ORANLARI	XXXIX
2.1.1. Finansal Bağımsızlık Oranı	XL
2.1.2. Finansal Kaldıraç Oranı	XLI
2.1.3. Duran Varlıkların Özkaynaklara Oranı	XLI
2.2. AKTİF KALİTESİ ORANLARI.....	XLII
2.2.1. Kredilerin Toplam Aktiflere Oranı.....	XLIII
2.2.2. Takipteki Kredilerin Toplam Kredilere Oranı	XLIII
2.2.3. Duran Varlıkların Toplam Aktiflere Oranı.....	XLIV
2.3. GELİR-GİDER YAPISI ORANLARI.....	XLIV
2.3.1. Net Faiz Gelirinin Toplam Aktiflere Oranı.....	XLV
2.3.2. Net Faiz Gelirinin Toplam Faaliyet Gelirlerine Oranı	XLV
2.3.3. Net Faiz Gelirinin Vergi Öncesi Kâra Oranı.....	XLV
2.4. LİKİDİTE ORANLARI	XLVI
2.4.1. Likit Değerlerin Toplam Aktiflere Oranı.....	XLVIII
2.4.2. Likit Değerlerin Yabancı Kaynaklara Oranı	XLVIII
2.4.3. Likit Değerlerin Mevduata Oranı	XLVIII
2.5. KÂRLILIK ORANLARI.....	XLIX
2.5.1. Aktif Kârlılığı Oranı (ROA)	XLIX
2.5.2. Özkaynak Kârlılığı Oranı (ROE)	L
2.5.3. Kredilerin Getirisi Oranı	L
2.6. BÜYÜME ORANLARI.....	L
2.7. GAP ANALİZİ.....	LI

BÖLÜM III. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ ALTI BÜYÜK BANKA İÇİN ORAN ANALİZİ UYGULAMASI LIV

1. GENEL AÇIKLAMALAR.....LIV

2. SERMAYE YETERLİLİĞİ ORANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA..... LV

2.1. FİNANSAL BAĞIMSIZLIK ORANI UYGULAMASI	LV
2.2. FİNANSAL KALDIRAÇ ORANI UYGULAMASI	LVII
2.3. DURAN VARLIKLARIN ÖZKAYNAKLARA ORANI UYGULAMASI	LIX

3. AKTİF KALİTESİ ORANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA LX

3.1. KREDİLERİN TOPLAM AKTİFLERE ORANI UYGULAMASI	LX
3.2. TAKİPTEKİ KREDİLERİN TOPLAM KREDİLERE ORANI UYGULAMASI.....	LXII

3.3. DURAN VARLIKLARIN TOPLAM AKTİFLERE ORANI UYGULAMASI.....	LXIII
4. GELİR-GİDER YAPISI ORANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA.....	LXIV
4.1. NET FAİZ GELİRİNİN TOPLAM AKTİFLERE ORANI UYGULAMASI	LXIV
4.2. NET FAİZ GELİRİNİN TOPLAM FAALİYET GELİRLERİNE ORANI UYGULAMASI	LXVI
5. LİKİDİTE ORANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA	LXVII
5.1. LİKİT DEĞERLERİN TOPLAM AKTİFLERE ORANI UYGULAMASI	LXVII
5.2. LİKİT DEĞERLERİN YABANCI KAYNAKLARA ORANI UYGULAMASI.....	LXIX
5.3. LİKİT DEĞERLERİN MEVDUATA ORANI UYGULAMASI	LXX
6. KÂRLILIK ORANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA	LXXI
6.1. AKTİF KÂRLILIĞI ORANI (ROA) UYGULAMASI.....	LXXI
6.2. ÖZKAYNAK KÂRLILIĞI ORANI (ROE) UYGULAMASI	LXXII
7. BÜYÜME ORANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA.....	LXXIII
SONUÇ.....	LXXV
YARARLANILAN KAYNAKLAR	LXXIX

ÖZET

Bu çalışmada, genel olarak bankacılık sektörünün ve Türk Bankacılık Sektörü'nün altı büyük bankasının oran analizleri incelenmiştir.

Bankaların oran analizleri, bankanın sermaye yeterliliği, kârlılığı, aktif kalitesi, gelir-gider yapısı, büyümesi ile ilgili bilgiler vermektedir. Oran analizi, bankaların finansal tablolarından yararlanılarak yapılır. Başlıca banka finansal tabloları, bilanço ve gelir tablosudur. Banka bilançosunda ve gelir tablosunda bulunan değerler, finansal oranların bulunmasında başlıca kaynaklardır.

Finansal oranlar, bankaların finansal tablolarındaki değerlerden bulunur. Bu oranların ifade ettiği konular, önemlidir. Bu nedenle analizde, bankanın çalışma alanları konusunda bilgi veren ve birbirleri ile ilişki kurulan az miktarda oranın seçilmesi gerekmektedir. Böylece, sonucun yorumu kolay yapılır. Ancak analizde, her koşulda, bankanın sermaye yapısı, aktif kalitesi, gelir-gider yapısı, likiditesi, kârlılığı ve büyümesi ile ilgili oranlar yer almalıdır.

ABSTRACT

This study, examines the ratio analysis of generally banking sector and Turk Banking Sector's six big banks.

Ratio analysis of banks give informations about bank's capital adequacy, profitability, assets quality, income-expense bulding, growth. Ratio analysis done to benefit from bank's financial statements. Principals bank's financial statements are bank's balance sheet and bank's income statement. Worths which are in bank's balance sheet and bank's income statement principals sources for to find financial ratios.

Financial ratios founded from worths which are in bank's financial statements. Subjects which are explained from these ratios, important. Consequently, in the analysis, little quantity ratios which gives information about bank's work area and got in touch with each others must choosed. So, interpretation of result done easily. However in the analysis, every condition, ratios about bank's capital building, assets quality, income-expense building, liquidity, profitability and growth must take part.

KISALTMALAR

GAP	: Faiz Oranı Farkı
ROA	: Aktif Kârlılığı Oranı
ROE	: Özkaynak Kârlılığı Oranı
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TP	: Türk Parası
TRL	: Türkiye Lirası
YTL	: Yeni Türk Lirası
YP	: Yabancı Para

TABLolar

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.	Banka Bilançosunun Aktif Kalemleri XVI
Tablo.2	Banka Bilançosu Pasif Kalemleri XVII
Tablo.3	Banka Gelir Tablosu Başlıca Bölümleri XXI
Tablo 4.	Finansal Analizin Amaç ve Araçları XXVI
Tablo 5.	Bankaların 5 Yıllık Finansal Bağımsızlık Oranları LV
Tablo 6.	Bankaların 5 Yıllık Finansal Kaldıraç Oranları LVII
Tablo 7.	Bankaların 5 Yıllık Duran Varlık/Özkaynak Oranları LIX
Tablo 8.	Bankaların 5 Yıllık Krediler/Toplam Aktifler Oranları LX
Tablo 9.	Bankaların 5 Yıllık Takipteki Kredi/Toplam Kredi Oranları LXII
Tablo 10.	Bankaların 5 Yıllık Duran Varlıklar/Toplam Aktifler Oranları LXIII
Tablo 11.	Bankaların 5 Yıllık Net Faiz Geliri/Toplam Aktif Oranları LXIV
Tablo 12.	Bankaların 5 Yıllık Net Faiz Geliri/Faaliyet Geliri Oranları LXVI
Tablo 13.	Bankaların 5 Yıllık Likit Değerler/Toplam Aktifler Oranları LXVII
Tablo 14.	Bankaların 2004 Yılı Likit Değer/Yabancı Kaynak Oranları .. LXIX
Tablo 15.	Bankaların 5 Yıllık Likit Değer/Mevduat Oranları LXX
Tablo 16.	Bankaların 5 Yıllık Aktif Kârlılığı Oranları LXXI
Tablo 17.	Bankaların 5 Yıllık Özkaynak Kârlılığı Oranları LXXII
Tablo 18.	Bankaların 5 Yıllık Aktif Artış Oranları LXXIII

Tablo 19.	Bankaların 5 Yıllık Krediler Artış Oranları	LXXIII
Tablo 20.	Bankaların 5 Yıllık Mevduat Artış Oranları.....	LXXIV
Tablo 21.	Bankaların 5 Yıllık Özkaynaklar Artış Oranları	LXXIV

GİRİŞ

İşletme sahibi ve ortakları, işletmenin faaliyetlerinin sonucu ve yatırımın bugünkü durumu ile gelecekteki kazanma gücü hakkında açık ve sağlam bilgilere gereksinim duyarlar. İşletmeye kredi veren finansman kuruluşları, işletmenin mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını incelemek durumundadır. İşte bütün bunlar, işletmenin muhasebe bilgilerine gereksinim doğurur ve finansal tabloların analizini gerektirir.

Diğer bütün işletmelerde olduğu gibi finansal kurumlarda da yöneticiler, gerek cari dönem, gerekse geçmiş dönem muhasebe bilgilerini ve finansal tablolarını kullanarak, kurum hakkında bilgi edinmeye çalışırlar. Finansal kurumlar, aktifleri genel olarak finansal araçlardan oluşan, faaliyetleri bunlar üzerinde yoğunlaşan ve böylece gelirlerini büyük ölçüde, finansal araçlarla ilgili işlemlerden sağlayan kurumlardır. Finansal kurumların ekonomiye olan katkıları, son yüzyıldır araştırmacılar tarafından incelenmiş ve ortaya konmuştur. Finansal kurum ve araçların ekonomiye katkıları büyüktür.

Ekonomik düzende önemi büyük olan ve ekonomiye büyük katkılar sağlayan finansal kurumların en önemlisi bankalardır. Ülkenin gelişimine katkısı, sermaye gereksiniminin karşılanması ve para piyasalarının en iyi şekilde işlemesi açısından bankaların rolü büyüktür. Bankalar, kredi piyasalarının vazgeçilmez elemanlarıdır. Bankalar, ekonomide dağınık olan tasarrufları toplayarak iş alemine yöneltirler. Bu alanda oynadıkları önemli rol bankaları, ulusal ve uluslar arası düzeyde kendine özgü mali kuruluşlar haline getirmiştir. Bir yandan mevduat toplarken ve kredi verirken, diğer yandan maliyet ve gelirlerine dikkat etmek zorunda olan bankaların iyi yönetilmesi de son derece önemlidir.

Finansal piyasaların gelişmesi ve bankaların bu piyasalardaki rolünün artması, bankaların yönetimlerini ve yönetim sorunlarını arttırmıştır. Bankaların işlem hacimlerinin artması ve piyasada karşılaşılan riskler, banka yönetimi konusunu daha karmaşık ve kritik bir hale getirmiştir.

Banka yöneticileri ve banka ile ilişkisi bulunan diğer kişi ve kurumlar, banka hakkında bilgi edinmek ve gerek bankanın yönetimi, gerekse bankayla olan

ilişkilerin gözden geçirilmesi adına bankanın finansal tablolarından faydalanırlar. Bankaların finansal tabloları, bankanın mevcut finansal durumu ve faaliyet sonuçlarına ilişkin önemli bilgiler verirler. Bu bilgilerin analiz ve yorumu yapılmadan, bankanın durumunu ve sonuçlarını anlamak mümkün değildir. Bankaların finansal tablolarının analiz edilmesiyle elde edilen bilgiler ışığında istenen sonuçların doğru hesaplanması ve yorumlanması; bankaların müşterilerle ve diğer bankalarla kurduğu ilişkilerin ne anlama geldiği konusunda ipuçları verirken, bir anlamda bankanın geleceği tahmin edilmektedir.

Banka yönetimini bu kadar yakından ve önemli şekilde ilgilendiren, banka finansal tablolarındaki bilgiler ve bu bilgilerin analiz edilmesi, banka hakkında yorum yapılabilmesi açısından en önemli kaynaklardır. Bu nedenle, bankaların finansal tablolarındaki değerlerin ne anlama geldiği, bu değerlerin birbirleri ile olan ilişkileri ve büyüklüklerinin banka yöneticisi ve bankayla ilişkili diğer kişi ve kuruluşlar açısından önemi çok büyüktür.

Ulusal ve uluslar arası mali piyasaların en önemli işlemcileri olan bankaların sahip oldukları kredi fonksiyonu ile mali ve ticari işlemlere aracılık faaliyetleri nedeniyle etkili bir banka yönetimi, bankanın durumunu etkileyeceği gibi ülke ekonomisini de yakından ilgilendirir. Bu nedenle, bankaların finansal tablolarının analiz edilmesi ve sağlıklı bir şekilde yorumlanması, banka yöneticilerinin öncelikli hedeflerinden birisi haline gelmiştir. Yanlış ya da etkisiz bir analiz, bankaların kötü yönetilmesine ve hatta iflas etmelerine neden olabilmektedir.

Diğer bütün işletmelerde olduğu gibi bankaların finansal tablolarının analiz edilmesinde ve yorumlanmasında değişik ve uygulamaları farklı yöntemler kullanılabilir. Bu yöntemler arasında, analize uygun olanı ve analiz sonucunda en doğru bilgileri verecek olan yöntemlerin uygulanması; bankaların finansal tablolarında bulunan değerler, diğer işletmelerden farklı olduğu için farklılık göstermektedir.

Bankacılık sektörü, ekonomik sistemin vazgeçilmez bir unsurudur ve makro ekonomik istikrar konusunda diğer tüm sektörlerle oranla daha büyük ve ciddi bir sorumluluğa sahiptir. O halde bankacılık sektörünün sağlıklı bir yapıya kavuşması

ülke ekonomisinin gelişmesi için bir ön koşuldur. Bir ülkenin bankacılık sektörünün sağlıklı bir yapıya kavuşması da ancak sektördeki düzenlemelerin uluslararası standartlarla eşgüdüm içerisinde olmasıyla mümkündür. Bu nedenle, Türkiye’de bankacılık sektörünün uluslararası standartlara uyumlu bir yapıda işlemesi, Türkiye ekonomisi için hayati bir öneme sahiptir.

Bu çalışmada, bankaların finansal tablolarını oluşturan değerler ve bu değerlerin analizinde kullanılan yöntemler ortaya konmuş; bu yöntemler arasında önemli bir yeri olan oran analizi ve bankaların finansal tablolarının oran analizlerine ilişkin saptamalar yapılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle, bankaların finansal analizinde kullanılan ve banka yöneticisi ve banka ile ilişkide bulunanlar açısından önemi büyük olan, bankaların başlıca finansal tablolarından bilanço ve gelir tablosu hakkında bilgiler verilmiş ve söz konusu finansal tabloların içinde yer alan kalemler tanıtılmıştır. Daha sonra, genel olarak finansal tablo analizi ve uygulama yöntemleri üzerinde durulmuş, ardından finansal tablo analizinin bankalar açısından ne anlam ifade ettiği ve uygulama yöntemleri hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde, bankalarda kullanılan finansal tablo analizlerinden birisi olan oran analizinin, genel olarak anlamı, kapsamı ve uygulama koşulları ile oran analizi sonucunda bulunan finansal oran grupları hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra bankacılıkta oran analizinin kullanılması, finansal oran grupları ve finansal tabloların analiz edilmesi sonucunda bulunan oranların bankalar için ifade ettiği anlamlar anlatılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, finansal oran analizinin Türk Bankacılık Sektörü’nden seçilmiş altı büyük banka ve bankacılık sektörü için uygulamasına yer verilmiştir. Bankaların finansal tablolarındaki verilerden hareket edilerek bulunan finansal oranların, mevcut durum, bankacılık sektörü ve geçmiş döneme göre ifade ettiği anlamlar açıklanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM I. BANKALARDA KULLANILAN TEMEL FİNANSAL TABLOLAR VE ANALİZİ

1. BANKA BİLANÇOSU

Genel olarak bilanço; bir işletmenin belli bir andaki varlık ve bu varlıkların finanse edildiği kaynak bileşimini gösteren bir finansal tablodur¹. Bilanço, firmanın varlıklarının bir fotoğrafını verir ve bu varlıkları satın almak için gerekli paranın kaynağını gösterir².

Bütün ticari işletmelerde olduğu gibi bankaların da belirli bir dönem içinde gerçekleştirdikleri faaliyetlerin değerlendirildiği en önemli mali tabloların başında bilanço yer almaktadır. Banka bilançosu, bankanın iktisadi ve mali durumunu yansıtan, belli bir tarihteki varlık ve kaynak yapısını gerçeğe uygun ve doğru biçimde gösteren bir tablodur. Banka bilançolarının düzenlenmesinde temel ilke fon kaynak ve kullanımlarının elemanlarına uygun olarak sınıflandırılması ve her kalemin kendi içinde vadelerine göre ayrıma tutulmasıdır³.

Finansal sistem içerisinde yer alan kurumların başında gelen bankaların göstermiş oldukları davranış biçimleri, iktisadi birimler için ayrı bir öneme sahiptir. Değerlemesi yapılmış, piyasa fiyatlarına uyumlu hale getirilmiş ve bankanın gerçek ekonomik değerini ifade eden bilançoyu elde etmek, bankanın gerek yasal kuruluşlar ve gerekse üçüncü şahıslar tarafından doğru algılanmasını sağlamak açısından çok önemlidir. Bankaların da yasal olarak üç aylık dönemlerde bilanço düzenlemeleri gerekmektedir. Bankalar bilançosunu Türk Parası olarak düzenlemek zorundadır.

---

¹ Abdurrahman Fettahoğlu, **Finansal Tablolar Analizi**, İzmit: Kocaeli SMMMO Eğitim Yayınları, 1998, s. 8.

² Richard A. Brealey, Stewart C. Myers ve Alan J. Marcus, **İşletme Finansının Temelleri**, 3.b. , çev. Ünal Bozkurt, Türkân Arıkan ve Hatice Doğukanlı, İstanbul: Literatür Yayıncılık, 2001, s. 28.

³ Tezer Öçal ve Ö. Faruk Çolak, **Finansal Sistem ve Bankalar**, Ankara: Nobel Yayıncılık, 1999, s. 168.

1.1. Banka Bilançosunun Alt Kalemleri

Bankalar, diğer işletmeler gibi kâr amacı güden kuruluşlardır. Bankalar, bir yönden kârlarını maksimize edecek şekilde davranırlarken, bu sırada kendilerini güvenceye almak isterler. Bankalar, kazançlarını arttırmak için daha fazla kredi vermek, daha fazla yatırım yapmak, bunun için de daha fazla fona sahip olmak zorundadırlar.

Bankaların iktisadi sistem açısından önemini artıran başlıca neden; para yaratmalarıdır. Bankalar, sözkonusu bu parayı yaratırken fon toplamak zorundadırlar. Ancak, bankaların belli miktarda fon kaynağına sahip olması, paranın yaratılması için yetersizdir. Talep edenlere, bankanın bu fonları aktarması gerekir. Faaliyetleri mevduat, kredi ve bankacılık hizmetleri olarak üç grupta toplanabilen bankacılığın ana görevi ekonomide atıl ve kullanılabilir fonları, bunları kullananlara asgari kaynak maliyetiyle aktarmaktan ibarettir⁴. Dolayısıyla, bir bankanın bilançosuna bakıldığında görülmüş olan iki taraftan, bir bölümü fon kaynakları kısmı (pasif bölümü), diğer bölümü ise fon kullanımı kısmı (aktif bölümü) olarak ele alınmaktadır⁵.

Banka bilançosunun aktifinde; mevcutlar ile alacaklar, pasifinde; borçlar ve özkaynaklar bulunur. Her ne kadar banka bilançosu, bir şirket bilançosu ile yapısal olarak aynı olsa bile, aktif ve pasiflerin alt kalemleri farklılık göstermektedir. Bankaların bilançolarında, aktif ve pasif ayrı düşünülemez.

Bankalar, ekonominin para ve kredi ihtiyacını karşılayan kurumlardır. Bankalar her şeyden önce, kredi alıp vermenin en önemli noktası olan güveni sağlamalıdır. Parasal sermayenin oluşumuna hizmet eden bankalar, kendisine yapılan tevdiatın vadesinden daha uzun vadede kredi verme olanağına sahiptirler. Bankalar, küçük büyük ödünç verilebilir fonlar toplayarak, büyük fonların birikmesine hizmet ederler. Böylece, büyük işletmelerin ve devletin kredi taleplerini karşılarlar.

⁴ E. Abdülğaffar Ağaoğlu, “ Türk Bankacılık Sisteminde Değer Mühendisliği Açısından Risk, Erken Uyarı ve Kalite Yönetiminin Değerlendirmesi”, **Active Dergisi**, 12. Sayı (Nisan-Mayıs 2000), **Active Bankacılık ve Finans Makaleleri-V**, İstanbul: Alkım Yayınları, s. 31.

⁵ Ömer Faruk Çolak, **Finansal Piyasalar ve Para Politikası**, 3.b. , Ankara: Nobel Yayıncılık, 2001, s. 88.

Bankaların güvenilirliğine duyulacak en ufak bir kuşku, bankaların iflasına neden olabilir. Bankalar bu nedenle, bilançolarında yer alan aktif ve pasif kalemlerini belirli ilkeler ve düzen çerçevesinde yöneterek, bu güveni temin etmek zorundadırlar. Likit olmayan aktif ve pasiflerin arasındaki vade uyumsuzluğundan doğan faiz ve likidite riskinin yönetilmesi, büyük piyasa hareketlerine dayalı uzun dönemli analizler yapılması, bankaların bilançolarında yer alan aktif ve pasif kalemlerinin yönetilmesinde ana noktayı oluşturur⁶.

Bankaların bilançolarında yer alan aktif ve pasiflerin yönetilmesinin amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilir⁷:

- Bilançonun doğru ve etkin yönetilmesi,
- Bilançonun sahip olduğu risklerin belirlenmesi,
- Yapısal zayıflıkların tespiti,
- Kârlılık hedeflerine uygun yönetim,
- Transfer fiyatlarının kâr merkezleri arasında adaletli ve etkin biçimde dağıtılması.

Bankalar, finansal borç ve finansal varlıklarla ilgilenen kurumlar oldukları için varlıklardan elde ettikleri getiriler ile borçlar için katlanılan maliyetlerin yönetimi ve bunlar arasındaki dengenin temin edilmesi önemli olmaktadır.

1.1.1. Aktif Karakterli Hesaplar (Varlıklar)

Aktif karakterli hesaplar; ilk hareketi borç taraftan olan, alacak bakiye göstermeyen, borç hareket gördüğünde bakiyesi artan, alacak hareket gördüğünde bakiyesi azalan hesaplardır⁸. Aktifler, banka kasasındaki nakitlerden, banka tarafından ödünç verilen her şeyi kapsar⁹. Banka bilançosunun aktif kalemleri likit

⁶ FED Training, **International Training Consultants**, İstanbul: T.C. Halkbank Eğitim Yayınları, 1997, s. 9.

⁷ M. Barış Akçay ve Evren Bolgün, **Risk Yönetimi**, İstanbul: Scala Yayıncılık, 2003, s.194.

⁸ Ö. Faruk Çolak ve A. Hakan Çermikli, **Para Banka Sözlüğü**, Ankara: Alkım Yayınları, 1998, ss. 17-18.

⁹ Thomas Mayer, James S. Duesenberry and Robert Z. Aliber, **Money Banking and The Economy**, 4.b. , New York: W. W. Norton Company, 1990, s. 105.

değerler şeklinde ifade edilebilir. Bu likit değerler, tam likit aktifler ve tam likite yakın olan ve her an paraya çevrilebilen aktiflerdir. Bankalar, olağan durumlarda getirisiz aktif olduğundan dolayı, tam likit aktiflerin bilanço içindeki payını düşük tutmaya çalışırlar. Buna karşın donuk aktiflerin, bilanço içindeki düzeyinin yüksek olması bankanın likidite düzeyini olumsuz yönde etkiler.

Tablo 1. Banka Bilançosunun Aktif Kalemleri

I.	Nakit Değerler ve Merkez Bankası
II.	Alım Satım Amaçlı Menkul Değerler
III.	Bankalar ve Diğer Mali Kuruluşlar
IV.	Para Piyasaları
V.	Satılmaya Hazır Menkul Değerler
VI.	Krediler
VII.	Faktoring Alacakları
VIII.	Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler
IX.	İştirakler
X.	Bağlı Ortaklıklar
XI.	Diğer Yatırımlar
XII.	Finansal Kiralama Alacakları
XIII.	Zorunlu Karşılıklar
XIV.	Muhtelif Alacaklar
XV.	Faiz ve Gelir Tahakkuk ve Reeskontları
XVI.	Maddi Duran Varlıklar
XVII.	Maddi Olmayan Duran Varlıklar
XVIII.	Diğer Aktifler

Kaynak: <http://www.imkb.gov.tr/bilanco/mtablodonem.htm/18.04.2005>

Nakit değerler; kasa, yabancı paraların sabit fiyat üzerinden kaydedildiği efektif deposu ile diğer kalemlerden oluşur. Türkiye’de tedavülde bulunan Türk Lirası banknot ve madeni paralar ile alım satım konusu yapılan yabancı paraların izlendiği hesaptır¹⁰. Bankalar ve diğer mali kuruluşlar; bankaların TC. Merkez Bankası ve diğer bankalar ile özel finans kurumlarına yatırdığı YTL ve yabancı para mevduatı ve bu mevduata ilişkin hareketlerin izlendiği hesap grubudur. Bankalar arası para piyasası; bankaların TCMB aracılığıyla diğer bankalara verdiği YTL ve yabancı para borç tutarlarının izlendiği hesap grubudur. Menkul değerler; bankanın gerek kendi menkulleri, gerekse üçüncü kişilere satılmak üzere satın aldığı hazine

¹⁰ Mehmet Takan, **Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim**, 2.b. , Ankara: Nobel Yayıncılık, 2002, s. 142.

bonoları, devlet tahvilleri, hisse senetleri, bunların kuponları, altın ve gelir ortaklığı senetleri gibi değerlerin izlendiği hesaptır.

Krediler; bankaların müşterilere kullandırdığı kredilerin izlendiği ve borç kalanı veren bir hesap grubudur. Kısa ve orta-uzun vadeli olmak üzere ikiye ayrılır. Banka bilançolarının aktif tarafındaki en büyük rizikoyu, dolayısıyla en büyük getiriye krediler taşımaktadır. Bazen İnterbank oranlarının veya devlet tahvili, hazine bonusu oranlarının kredilerden daha verimli olduğu görülebilir. Ancak bu durum kısa dönem sürebilir. Hemen arz ve talep dengesi, bu oranları olması gereken seviyeye getirir¹¹.

İştirakler ve bağlı ortaklıklar; bankaların doğrudan ya da dolaylı olarak sermayesinde ya da oy hakkında belli oranda hakka sahip oldukları ortaklıklara sermaye olarak yatırdıkları paraların kaydına özgü aktif nitelikli bir hesap grubudur. Finansal kiralama alacakları; bankaların finansal kiralama dolayısıyla kiracıdan olan alacaklarının Türk Parası ve Yabancı Para olarak izlendiği hesap grubudur. Zorunlu karşılıklar; kanunca belirlenen oranlar içindeki karşılıkları ifade eder.

Muhtelif alacaklar; kredi işlemi dışında doğan alacakların izlendiği hesap grubudur. Faiz, gelir tahakkuk ve reeskontları; kısa ve orta-uzun vadeli krediler ile faiz getirili diğer aktiflerin dönem kârını ilgilendirdiği halde henüz tahsil olunmamış faizleri tahakkuk yöntemiyle ilgili gelir hesaplarına alacak, faiz tahakkuk hesabına borç kaydeden hesap grubudur. Duran varlıklar ise menkuller, gayri menkuller ve özel maliyet bedellerinden oluşur.

1.1.2. Pasif Karakterli Hesaplar (Kaynaklar)

İlk hareketi alacak taraftan olan, borç bakiye gösteremeyen, alacak hareket gördüğünde bakiyesi artan, borç hareket gördüğünde bakiyesi azalan hesaplardır. Pasif karakterli hesaplar, özkaynaklar ve yabancı kaynaklar olarak ikiye ayrılır. Özkaynaklar, ortaklar tarafından işletmenin kuruluşu sırasında veya sonradan

---

¹¹ FED Training, a.g.e. , s.12.

işletmeye getirilen varlıklardır¹². Özkaynaklar, bankaların faaliyetlerini sürdürebilmek için gerekli olan ilk fonu oluşturur ve mudilere ve diğer alacaklılara karşı bir teminat görevi görür¹³. Yabancı kaynaklar ise banka ortaklarının sağladığı kaynaklar (özkaynaklar) dışında üçüncü taraflardan sağlanan kaynaklardır.

Banka bilançolarının pasifi, bankanın kaynak yapısını göstermektedir. Ticari bankaların pasifleri irdelenirken bankanın aktifini, özkaynak ile mi yabancı kaynak ile mi finanse ettiğini gözönüne almak gerekir. Pasifler, bankanın çok çeşitli yollarla topladığı fonlar ile fon sahiplerinden ödünç aldığı mevduatları içerir¹⁴.

Tablo: 2 Banka Bilançosu Pasif Kalemleri

I.	Mevduat
II.	Para Piyasaları
III.	Alınan Krediler
IV.	İhraç Edilen Menkul Kıymetler
V.	Fonlar
VI.	Muhtelif Borçlar
VII.	Diğer Yabancı Kaynaklar
VIII.	Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler
IX.	Factoring Borçları
X.	Finansal Kiralama Borçları
XI.	Faiz ve Gider Reeskontları
XII.	Karşılıklar
XIII.	Sermaye Benzeri Krediler
XIV.	Özkaynaklar

Kaynak: <http://www.imkb.gov.tr/bilanco/mtablodonem.htm/18.04.2005>

Bankaların birikim ve sermaye sahiplerinden ilk istediklerinde veya belli bir vade sonunda geri vermek üzere aldıkları paralara mevduat veya tevdiat denilir¹⁵. Bankanın başlıca kaynağı olan mevduatlar, iş kesimi, hane halkı ve hükümetin bankaya karşı finansal hak sahipliğini simgeler¹⁶. Mevduat toplamak, çok maliyetli bir fon bulma yöntemidir. Ancak çok daha sağlam ve miktar olarak değişmez bir fon kaynağı temin edilmiş olur. Mevduatı toplamak için bankanın şube ağını genişletmesi gerekir. Bununla birlikte de banka, işletme ve personel giderlerine

¹² Yunus Kışal, Selman A. Erden, S. Sadi Işıklar, **Finansal Muhasebe**, İstanbul: Tuğra Ofset, 2000, s. 328.

¹³ Çolak ve Çermikli, a.g.e. , s.235.

¹⁴ Mayer, Duesenberry and Aliber, a.g.e. , s. 105.

¹⁵ Gültekin Rodoplu, **Para ve Sermaye Piyasaları**, Isparta: Tuğra Ofset, 2002, s. 38.

¹⁶ Peter S. Rose, **Commercial Bank Management**, Boston: Irwin McGraw-Hill Edition, 1991, s. 104.

katlanmak zorunda kalır. Banka mevduat toplamak için büyük bir ağ kuracağına, bankalararası para piyasasından fon bularak işlemlerini devam ettirebilir. Bu banka açısından çok daha ucuz bir yöntem olmasına karşın, piyasadaki değişikliklerden hemen etkilenilir. Başka bir deyişle, bankanın kârlılığı piyasadaki ani değişikliklere göre her an değişebilir. Mevduatlarda ise faiz oranlarındaki değişiklik bankayı, 3-6 aylık vadelerde etkileyebilir.

Fon ihtiyacı olan bankalar, TCMB aracılığıyla diğer bir bankadan kısa süreli olarak bu fon ihtiyacını karşılayabilir. Bankanın diğer bir bankadan aldığı borçlar bankalararası para piyasası hesabında izlenir. Alınan krediler hesabında, bankaların yurt içinden ve yurt dışından sağladığı kaynaklar ve kullandığı krediler izlenir. Bu hesap grubunda, TCMB kredileri, Eximbank kredileri ve diğer krediler bulunur.

Fonlar; bankalara bütçeden, bakanlıklardan ve diğer kamu kaynaklarından yasa ya da idari kararlarla tahsis edilen fonlar için kullanılan bir hesap grubudur. Çıkarılan ve ihraç edilen menkul kıymetler; bankaların kaynak sağlamak amacıyla çıkardıkları ve ihraç ettikleri, tahvil ve bonolar ile varlığa dayalı menkul kıymetlerin izlendiği pasif karakterli bir hesaptır. Muhtelif borçlar; bankalarda borçlu ve alacaklı cari hesabı bulunmayan müşteri ya da üçüncü kişilerin bankalardan olan alacakları ile bankalarca açılan nakdi ve gayri nakdi kredilerin nakdi teminatı olarak alınan paraların izlendiği pasif nitelikteki bir hesaptır.

Ödenecek vergi, resim, harç ve primler; bankanın kendi çalışanları ve ilişkide bulunduğu üçüncü kişilere ilişkin işlemler nedeniyle vergi sorumlusu ya da yükümlüsü olarak ödeyeceği TP ve YP vergi, resim, harç ve primlerin kaydedildiği hesap grubudur. Faktoring borçları ile finansal kiralama borçları; bankanın yapmış olduğu faktoring ve finansal kiralama işlemlerinden dolayı edinmiş olduğu borçların izlendiği hesap gruplarıdır.

Karşılıklar hesabı; Bankalar Kanunu'na göre ve Bankalar Kurulu kararı uyarınca krediler üzerinden ayrılan karşılıklar ile kıdem tazminatı, gelir, kurumlar vergisi karşılıkları ile diğer karşılıkların izlendiği hesaptır¹⁷. Özkaynaklar ödenmiş

---

¹⁷ Takan, a.g.e. , s. 146.

sermaye, yedek akçeler, muhtemel zararlar karşılığı, yeniden değerlendirme fonları, değerlendirme farkları ve zararlardan (dönem ya da geçmiş yıl) oluşur.

Bir banka bilançosunda yer alan pasiflerin yönetimi, mevduat sahiplerinden ve kreditorlerden fon sağlamaya ve banka için uygun fon bileşimini belirlemeye yönelik faaliyetleri içermektedir¹⁸. Bir bankanın bilançosunun pasifinde yer alan mevduat kalemlerinin dağılımının ve miktarının ne olacağı mevduat sahiplerinin davranışlarına bırakılmaması, pasif yönetiminin en önemli noktasıdır.

2. BANKA GELİR TABLOSU

Gelir tablosu, işletmenin belli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde ettiği dönem net kârını ya da uğradığı dönem net zararını topluca gösteren bir finansal tablodur¹⁹. Bilanço firmanın belli bir zamanda çekilmiş fotoğrafına benziyorsa, gelir tablosu da bir video bandı gibidir; firmanın geçmiş yılda ne ölçüde kârlı olduğunu gösterir²⁰.

Bankalar için gelir tablosu; banka hizmetlerinden elde edilen gelirler ve bu gelirlerin elde edilmesi için yapılan giderler arasındaki net gelir veya gideri gösterir. Bankanın belli bir hesap döneminde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile yaptığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış bir biçimde gösterir. Dönemin sonuçlarını kâr ya da zarar olarak özetler. Başka bir deyişle gelir tablosu, belirli bir dönem için banka hizmetlerinin faaliyet performansının özeti şeklinde anlatılabilir.

2.1. Banka Gelir Tablosunun Alt Kalemleri

Bankaların gelir tabloları incelendiğinde dokuz ana bölümden oluştuğlarının görülmesi mümkündür. Bunlar; faiz gelirleri, faiz giderleri, net faiz gelirleri, faiz dışı gelirler, faiz dışı giderler, net faiz dışı gelirler, vergi öncesi kâr-zarar, vergi karşılığı ve net kâr (zarar) bölümleridir.

¹⁸ <http://www.basakekonomi.com.tr/arsiv/kasim-aralik/bankacilik.htm/15.04.2005>

¹⁹ Fettahoğlu, a.g.e. , s.20.

²⁰ Brealey, Myers ve Marcus, a.g.e. , s. 34.

Tablo 3. Banka Gelir Tablosu Başlıca Bölümleri

I. Faiz Gelirleri
II. Faiz Giderleri
III. Net Faiz Geliri
IV. Faiz Dışı Gelirler
V. Faiz Dışı Giderler
VI. Net Faiz Dışı Gelirler
VII. Vergi Öncesi Kâr-Zarar
VIII. Vergi Karşılığı
IX. Net Kâr (Zarar)

Kaynak: <http://www.imkb.gov.tr/gelirtablosu/mtablonem.htm/18.04.2205>

2.1.1. Faiz Gelirleri

Dokuz bölümden oluşan gelir tablosunun ilk bölümünü faiz gelirleri ana grubu oluşturur. Faiz gelirleri alt grubu altı alt kalemden oluşur.

Kredilerden alınan faizler; tüm TP ve YP kısa ve orta-uzun vadeli kredilerinden alınan faizleri kapsar. Mevduat munzam karşılıklarından alınan faizler; TCMB nezdinde bulunan TP ve YP mevduat munzam karşılıklarından alınan faizlerin işlendiği hesap grubudur. Bankalardan alınan faizler; TCMB, yurt içi ve yurt dışı bankalardaki TP ve YP mevduat hesaplarından alınan faizlerin işlendiği hesap grubudur. Bankalararası para piyasasından alınan faizler; TCMB aracılığıyla diğer bir bankaya verilen borç karşılığında alınan TP ve YP faizlerinin işlendiği hesap grubudur. Diğer gelirler; daha önceki sınıflandırmaya girmeyen gelir kalemlerinin kaydedildiği hesap grubudur.

2.1.2. Faiz Giderleri

Gelir tablosunun ikinci ana bölümünü faiz giderleri oluşturur ve beş alt kalemden ibarettir.

Değişik türdeki mevduata ödenen, tahakkuk ettirilen TP ve YP faizleri; mevduata verilen faizler adlı hesap grubunda incelenir. Bankalararası para piyasasına verilen faizler; TCMB aracılığıyla diğer bir bankadan alınan para karşılığında verilen TP ve YP faizlerinin işlendiği hesap grubudur. Kullanılan kredilere verilen faizler; bankanın TCMB, yurt içi ve yurt dışı bankalardan sağlamış olduğu krediler için

tahakkuk ettirdiği ve ödediği TP ve YP faizleri içeren hesap grubudur. Çıkarılan menkul kıymetlere verilen faizler; bankanın çıkarmış olduğu tahvil, bono ve varlığa dayalı menkul kıymet için ödediği ya da reeskont ettiği ya da tahakkuk ettirdiği faizleri gösterir. Diğer faiz giderleri; yukarıdaki bölümlere girmeyen faiz giderlerini içerir.

2.1.3. Net Faiz Geliri

Gelir tablosunda üçüncü grup net faiz geliri olup, faiz gelirleri ile faiz giderleri arasındaki farka eşittir.

2.1.4. Faiz Dışı Gelirler

Gelir tablosunda dördüncü bölümü, faiz dışı gelirler oluşturur. Faiz dışı gelirler, altı alt kalemden oluşur.

Kredilerden alınan ücret ve komisyonlar; bankanın vermiş olduğu nakdi ve gayri nakdi kredilerden ve diğer işlemlerden almış olduğu ücret ve komisyonlardan oluşur. Sermaye piyasası işlemleri kârları; gerek menkul değerler cüzdanında gerekse iştirak cüzdanında yer alan bono, tahvil ve hisse senedi gibi menkul değerlerin maliyet giderlerini aşan tutar üzerinden satışı halinde oluşan kârın, sermaye piyasası ile ilgili alınan komisyonların izlendiği hesap grubudur. Kambiyo kârları, kambiyo hesapları kapsamında arbitraj işlemleri, efektif ve döviz alım-satımı ve dövizli havalelerden elde edilen kârları ifade eder. İştiraklerden ve bağlı ortaklıklardan alınan kâr payları; iştiraklerden ve bağlı ortaklıklardan alınan temettülerin izlendiği hesap grubudur. Olağanüstü gelirler; bankanın olağan faaliyetleri dışında elde ettiği gelirlerin kaydına özgü bir hesap grubudur. Diğer gelirler; önceki kalemlere girmeyen gelirlerin kaydedildiği hesap grubudur.

2.1.5. Faiz Dışı Giderler

Gelir tablosunda beşinci bölüm, faiz dışı giderler olup, faizsiz işlemler için katlanılan giderleri ifade eden alt kalemleri içerir.

Bankanın almış olduğu nakdi, gayri nakdi kredilerden ve diğer işlemlerden vermiş olduğu ücret ve komisyonlar; verilen ücret ve komisyonlar adlı hesap grubunda izlenir. Personel giderleri; çalışanlara ödenen aylık ve ücretler, ödenek ve tazminatlar, sosyal yardımlar, yolluk ve sigorta primlerinin kaydına özgü bir gruptur. Kıdem tazminatı provizyonu; bankanın kıdem tazminatı yükümlülüğünü dönem sonu itibariyle hesaplaması sonucu bir önceki dönem sonu kıdem tazminatı miktarına göre doğan artışı dönem gideri olarak gösterdiği hesap grubudur. Takipteki alacaklar provizyonu; TP ve YP nakdi ve gayri nakdi krediler için ayrılan karşılıkları içerir.

2.1.6. Net Faiz Dışı Gelirler

Gelir tablosunda altıncı bölüm olan net faiz dışı gelirler bölümü, faiz dışı gelirlerden faiz dışı giderlerin çıkarılmasıyla hesaplanır.

2.1.7. Vergi Öncesi Kâr-Zarar

Gelir tablosunda yedinci bölüm, vergi öncesi kâr-zarar olup; bu bölüm, net faiz geliri ile net faiz dışı gelirlerin toplamına eşittir.

2.1.8. Vergi Karşılığı

Bankanın faaliyetleri sonucu elde edilen, vergiye tabi kârı üzerinden ödeyeceği kurumlar ve gelir vergisi tahakkukunun yapıldığı hesap grubudur.

2.1.9. Net Kâr (Zarar)

Gelir tablosunda dokuzuncu bölüm, net kâr (zarar) olup; bu kalem, net faiz geliri ile net faiz dışı gelirlerin toplanması ve bu toplamdan vergi karşılığının çıkarılmasıyla bulunur.

3. FİNANSAL TABLO ANALİZİ

Finansal yönetim faaliyetlerinin temelinde finansal analiz vardır. Finansal analiz yoluyla sağlanan bilgiler, firma yönetimi ile ilgili çeşitli konularda alınan kararların temelini oluşturduğu gibi sağlıklı bir planlama için de gerekli bulunmaktadır²¹.

3.1. Finansal Analizin Tanımı, Amaçları ve Finansal Analizi Kullananlar

Finansal analiz, işletmenin finansal bakımdan faaliyetlerini ve etkinliğini ölçmek amacıyla belirli zaman aralıklarında veriler sağlar; işletmenin faaliyetlerindeki aksaklıkları, potansiyel kapasitesini, yönetimin amaçlarının gerçekleştirilmesi için gereksinim duyulan finansman türünü ve miktarını gösterir²². Daha geniş bir yaklaşımla finansal analiz; bir işletmenin mali durumunun ve mali yönden gelişmesinin yeterli olup olmadığını belirlemek için mali tablo kalemlerindeki değişikliklerin, kalemler arasındaki ilişkilerin, zaman içinde göstermiş oldukları eğilimlerin incelenmesi ve gerektiğinde belirlenen standart ve sektör ortalamaları ile karşılaştırılarak yorumlanması faaliyetlerinin bütünü olarak tanımlanabilir²³.

İşletmelerin ekonomik analizleri ilk başta çok karmaşık ve geniş kapsamlı görünmesine rağmen işletmenin finansal yapısının, çalışma raporlarının ve sonuç hesaplarının her zaman bir düzen içinde incelenmesi gerektiğinden, çıkarılacak sonuçlara göre işletmenin uzun dönemdeki gelişmeleriyle ilgili yorumlarda

²¹ Öztin Akgüç, **Finansal Yönetim**, 7.b. , İstanbul: Avcıol Basım-Yayın, 1998, s. 19.

²² İsmet Mucuk, **Modern İşletmecilik**, 14.b. , İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2003, s. 292.

²³ İbrahim Lazol, **Mali Tablolar Analizi**, Bursa: Ezgi Kitabevi, 1998, s. 137.

bulunmak zorunlu olabilir²⁴. Yapılan finansal analizlerde işletmenin likidite durumu, sermaye yapısı, aktiflerini kullanma durumu, kârlılık durumu ve işletme hakkında önemli trendlere ilişkin bilgi elde edilir.

Finansal analiz bir bilim ve sanattır²⁵. Finansal analiz ile işletmenin faaliyetlerindeki etkinlik ve başarı derecesi ölçülerek, hedeflerine ulaşıp ulaşmadığı saptanmaktadır. Eğer işletme hedeflerine ulaşmamış ise bunun nedenleri saptanmaktadır. Finansal analiz, geleceğe ait planlar hazırlanmasında, üretim ve fiyat politikalarının izlenmesinde, işletme faaliyetlerinin denetim ve değerlendirilmesinde faydalı olacaktır. Finansal analize işletmenin bizzat kendisi veya işletmeye kredi veren kuruluşlar ve muhtemel yatırımcılar başvurur. Analiz, inceleme konusu işletmenin kendisi tarafından yapıldığında “iç finansal analiz”, işletme dışı kişi ya da kuruluşlarca yapıldığında ise “dış finansal analiz” olarak adlandırılır²⁶.

Finansal analiz sonucunda elde edilen finansal bilgilerini kullananların çeşitliliği ve amaçlarının farklılığı, finansal bilgi sistemlerinin çok boyutlu olmasını gerektirmektedir. Çünkü, finansal bilgilere başvuran gruplardan herhangi birine dönük olan yerlerin, diğerlerinin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamadığı görülmektedir. Bu nedenle, finansal bilgi açıklamalarında olduğu kadar, finansal tablo analizi sisteminde de bilgi kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde genellemelere yönelmek ve esnek olmak gerekmektedir.

İşletmenin bütünü ya da alt birimlerin faaliyetleri ile ilgili verileri edinmek isteyen işletme yönetimi, veri kaynaklarına en yakın olan gruptur. İşletme yöneticileri, işletme içi birtakım bilgi ve raporlara sahip olsalar da işletmenin zayıf ve güçlü yönleri hakkındaki bazı bilgilere tam olarak sahip olamazlar. İşte bu yönüyle finansal analiz, mali tablolarda saklı olarak yer alan bilgilere yeni ve önemli olanlarını ekleyerek işletme yönetimine sağlar²⁷.

İşletmenin ortakları (hissedarları), hisselerini satın alarak ortak oldukları işletme hakkında bazı bilgileri elde etme ihtiyacı duyarlar. Hisse senedi sahipleri,

²⁴ Rodoplu, a.g.e. , s. 356.

²⁵ J. Fred Weston and Thomas E. Copeland, **Managerial Finance**, 9.b. , Orlando: The Dryden Press, 1992, s. 186.

²⁶ Niyazi Berk, **Finansal Yönetim**, 5.b. , İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000, s. 35.

²⁷ Muharrem Özdemir, **Finansal Yönetim**, 2.b., İstanbul: Türkmen Kitabevi, 1999, s. 24.

özellikle işletmenin gelecekle ilgili getirileri ve rizikolarıyla ilgilenirler. Bu bilgileri temin etmek için de işletmelerin yayınlamış oldukları mali tablolardan büyük ölçüde yararlanırlar.

İşletmeye kredi verenler (kreditörler), öncelikli olarak ele aldıkları ve işletmenin “nakit oluşturma gücü” olarak da bilinen likiditesi ile ilgilenmeye çalışırlar. Likiditesi yüksek olan işletmeler, borçlarını zamanında ödeyebilen ve nakit sorunu bulunmayan işletmelerdir. Bu durumun tersi ise kredi verenleri olumsuz bir yaklaşıma doğru yönlendirmektedir. Bu nedenle, işletmenin finansal tablolarının analiz edilmesi sonucunda, işletmenin likidite durumu hakkında elde edilen bilgiler; kredi verenler açısından önemli rol oynar.

Tablo 4. Finansal Analizin Amaç ve Araçları

Analizle İlgili Taraf	Analizin Amacı	İlgi Alanı
Kısa Vadeli Borç Veren	Kredi Güveni	Likidite, Döner Sermaye ve Firmanın Kısa Vadeli Borçlarını Ödeme Kapasitesi
Uzun Vadeli Borç Veren	Kredi Güveni	Firmanın Borcunu Ödeyebilme Yeterliliği
Hissedar (Yatırımcı)	Yatırım Verimi	Firmanın Kârlılığı, Hisse Başına Kazanç, Hisse Başına Kâr Payı Tutarı
Yönetim	Verimlilik Kârlılık Oranı İç Kontrol Finansal Sağlık Büyüme	Toplam Aktiflerin Verimlilik Oranı, Özsermayenin Verimlilik Oranı
Hükümet	Gelir Vergisi Verimlilik	Katma Değer, Hisse Başına Kazanç, Muhasebe Düzenine Uyum

Kaynak: R. Metin Türko, **Finansal Yönetim**, 2.b. , İstanbul: Alfa Yayınları, 2002, s. 98.

Mali durumla ilgili bilgilerin kaynağını finansal tablolar oluşturur. Ancak, bu tablolarda yer alan bilgilerin belirli teknikler kullanılarak analizi yapılmaz ise işletmenin ekonomik (iktisadi) ve mali yapısı ile bunların sonuçlarını anlamak mümkün olmaz²⁸. Finansal analiz yöneticilere, işletmenin hedeflerine ulaşım ulaşmadığını, istenilen hedeflere ulaşılmamış ise bunun nedenlerini belirlemede

²⁸ Lazol, a.g.e. , s. 137.

yardımcı olur. İşletmenin mevcut durumu değerlendirilirken, kullanılan finansal tabloların işletmenin en son durumunu yansıtan bilgileri sunması gerekir.

Yapılan finansal analizin amacı, işletmelerle ilgili olarak aşağıdaki bilgileri temin etmektir²⁹:

- İşletmenin likidite durumu,
- İşletmenin kârlılık durumu,
- Sermaye yapısı,
- Aktiflerin kullanım durumu,
- İşletme hakkında önemli eğilimler.

3.2. Finansal Analizi Etkileyen Faktörler

Finansal analizin amacına ulaşması için finansal analiz yapan kişinin analiz çalışmasına etki eden faktörler hakkında yeterli ölçüde bilgi sahibi olması gerekir. Finansal analizi etkileyen faktörler şunlardır³⁰:

- 1) **Ekonomik faktörler:** Finansal analizi yapan, yapacağı analizde, ekonomik konjonktürün ve paranın satın alım gücünde meydana gelen değişikliklerin işletme faaliyetleri üzerine etkisini gözönünde bulundurmalıdır. Ekonomik faktörler, işletmenin gelir yaratma kapasitesi ve dolayısıyla borç ödeme gücünü etkilemektedir. Hükümetlerce izlenen ekonomi politikaları da analiz yapan kişinin dikkate alması gereken ekonomik faktörlerden birisidir.
- 2) **İşletmenin özelliği ile ilgili faktörler:** İşletmenin teknik yapısı ve çalıştığı daldaki özellikler de finansal analizi etkiler. Teknolojiye uyum sağlayan bir işletmenin finansal tablo yapısı farklıdır. Finansal analizde, işletmenin duran değerlerin hacmi ve yapısı, üretim döneminin süresi, satış şartları, kârlarının genel seviyesi dikkate alınmalıdır.

²⁹ Ali Ceylan, **İşletmelerde Finansal Yönetim**, 6.b. , Bursa: Ekin Kitabevi, 2000, s. 25.

³⁰ Ertuğrul Çetiner, **İşletmelerde Mali Analiz**, 3.b. , Ankara: Gazi Kitabevi, 2002, s. 11.

- 3) İşletmenin sahip ve yöneticileri ile ilgili özellikler:** Bir işletmenin elde ettiği sonuçlarda yöneticilerinin çeşitli durumlardaki davranışlarının ve sahip oldukları bilgi birikimleri ile yeteneklerinin rolü önemlidir. Bu bakımdan finansal analizi yapan kişi, elde ettiği sonuçları değerlendirirken, o işletmenin yöneticileri hakkındaki hükümlerini de gözönünde bulundurur. İşletme sahibi ve yöneticilerinin karakterleri, özel hayatı, borçlarına sadakat dereceleri, yetenekleri, kişilikleri finansal analizde dikkate alınmalıdır.
- 4) Finansal analiste ilişkin özellikler:** Finansal analiz yapan, yüksek öğrenim görmüş ve araştırmacı niteliğe sahip kişi olmalıdır. Finansal analist; işletme, muhasebe, finansman, istatistik, ekonomi bilgisine ve iyi bir yargı gücüne sahip olmalıdır. Finansal analize konu olan işletmelerin politikaları yöntemleri, finansal analist tarafından bilinmelidir.
- 5) Muhasebe ile ilgili faktörler:** İşletmede etkin bir muhasebe sisteminin bulunması, finansal analiz için ön şarttır. Ülke genelinde ve işletmenin çalıştığı iş kolu seviyesinde muhasebe sistemlerinin ve kavramlarının standardizasyonu gerekir. Farklı muhasebe yöntemleri, işletmenin faaliyet sonuçlarını da farklı gösterdiğinden, yıllar arasında yapılacak analizler yanlış sonuçlar verir.

3.3. Finansal Analiz Teknikleri

Finansal analizi yapan kişi, işletmenin finansal yapısını incelerken çeşitli analiz tekniklerinden yararlanmaktadır. Analiz için gerekli olan belge ve bilgiler, analiz açısından önemlidir. Önce gerekli belge ve bilgilerin toplanması, analize etki yapan etmenlerin belirlenmesi ve bütün bunların değerlendirilmesi gibi ön çalışmaların yapılması gerekmektedir³¹.

Bir hesap dönemine ait finansal tablolar genellikle, işletmenin faaliyet yılındaki finansal durumu ve faaliyet sonuçlarını gösterir. İşletmelerin geçmişini ve geleceğini, bir tek bilanço ve gelir tablosu ile tanımlayabilmek olanaksızdır. Böyle

---

³¹ Fettahoğlu, a.g.e. , s. 57.

olunca, bir tek yıl için gerekli olan derinlik ve ayrıntıda durumun belirlenmesi ve birden fazla yıl için de finansal gelişmenin görülebilmesi açısından, finansal tablolardaki bilgiler, işlenmemiş ham bilgiler durumundadır. Bu bilgilerin işlenip finansal kararlarda kullanılabilir duruma getirilmesi, finansal analiz tekniklerinin yardımlarıyla olabilir. Bu durum ayrıca, işletmenin finansal durumu ile faaliyet sonuçlarının değerlendirilebilmesi ve işletmenin amaçları ile tutarlı, akılcı kararlar alınabilmesi yönünde de büyük önem taşımaktadır. Bu nedenlerden ve amaçlardan dolayı, finans yöneticilerinin ellerinde belirli bazı analitik araçların bulunması gerekmektedir³².

Finansal tablolardaki bilgiler, finansal analiz teknikleri ile kullanılabilir bilgiler haline getirilmektedir. Bu teknikler genellikle, temel finansal tablolar olan bilanço ve gelir tablosundaki bilgilerden faydalanılarak bazı karşılaştırma ve hesaplamalar yapılması, yeni tablolar düzenlenmesi şeklinde olmaktadır. Böylece, bilanço ve gelir tablosundaki bilgiler bir başka anlam ifade eder. Finansal tabloların analizinde kullanılan teknikler şöyle sıralanabilir³³:

- 1) **Karşılaştırmalı finansal tablolar analizi yöntemi:** Değişik tarihlerde düzenlenmiş bilanço ve gelir tablolarında yer alan kalemlerde görülen değişikliklerin incelenmesi ve değerlendirilmesini içeren dinamik bir analizdir. Karşılaştırmalı analizde, belirli bir tarihte düzenlenmiş finansal tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişki değil, bu kalemlerin zaman içinde göstermiş olduğu artış veya azalışlar incelenmektedir³⁴. Finansal tabloların karşılaştırılmasıyla, işletmenin geçmişteki ve bugünkü durumu görülerek aradaki farklar saptanmakta ve bu bilgiler ışığında gelecekte oluşacak gelişmeler öngörülmektedir³⁵. Analiz sonucunun olumlu veya olumsuz olduğunu anlayabilmek için finansal tablolardaki kalemlerde görülen değişimlere göre sebep sonuç ilişkisi kurularak, çeşitli yorumlar

---

³² Özdemir, a.g.e. , ss. 25-26.

³³ Nalan Akdoğan ve Nejat Tenker, **Finansal Tablolar ve Finansal Analiz Teknikleri**, 6.b. , Ankara: Gazi Kitabevi, 1998, s. 510.

³⁴ Akgüç, a.g.e. , s. 95.

³⁵ Akdoğan ve Tenker, a.g.e. , s. 511.

geliştirilir. Değişmeler işletme lehine bir durum yaratıyorsa, sonuç olumlu olarak yorumlanır. Aksi halde sonuçlar olumlu olarak yorumlanamaz³⁶.

- 2) **Dikey yüzde yöntemi ile analiz:** Bu yöntemde, finansal tablolarda bulunan bir kalemin toplam veya grup içindeki oransal büyüklüğü incelenir. Aktif ve pasif toplamlar 100 kabul edilerek; aktif ve pasif kalemlerin yüzde payları belirlenir; aynı şekilde, gelir tablosundaki kalemlerin yüzde payları, birbirini izleyen birkaç yıl için hesaplanarak, sonuçların karşılaştırılması yoluna gidilir³⁷. Bu yöntemden, tek döneme ait finansal tabloların analizinde yararlanılmaktadır. Bu nedenle, statik bir analiz türüdür.
- 3) **Eğilim yüzdeleri yöntemi ile analiz:** İşletmenin gösterdiği gelişmelerin yıllar itibariyle izlendiği dinamik bir analiz yöntemidir. Bu yöntemde, işletme için her bakımdan normal sayılan bir yıl temel olarak kabul edilir ve ortaya çıkan değişmeler bu yıla göre değerlendirilir³⁸. Bu yöntem bir işletmenin, belli bir zaman içindeki mali durum ve faaliyet sonuçlarına ilişkin endekslerin saptanmasına olanak verir. Başka bir deyişle trend yüzdeleri, belli bir zaman içindeki bir seri mali tablolarda yer alan kalemlere ilişkin trendlerin incelenmesini sağlar. Trend analizi, işletmenin zaman itibariyle, faaliyetlerinin güçlü ve zayıf olduğu yılları ve gidişatın eğimi hakkında yöneticiye genel bir bilgi verir³⁹.
- 4) **Oran analizi yöntemi:** Oran analizi, işletmenin performansını ve durumunu değerlendirmek amacıyla finansal oranların hesaplanması ve yorumlanması yöntemlerini içerir⁴⁰. Oran analizi yönteminde, bilanço ve gelir tablosundaki çeşitli kalemler arasındaki ilişki oranlar yoluyla incelenir. Asıl amaç ise finansal oranların hesaplanması değil, bu oranların yorumlanması ve değerlendirilmesidir.

---

³⁶ Özdemir, a.g.e. , s. 53.

³⁷ Mucuk, a.g.e. , s. 294.

³⁸ Çetiner, a.g.e. , s. 14.

³⁹ Türko, a.g.e. , s. 112.

⁴⁰ Lawrence J. Gitman, **Principles of Managerial Finance**, 6.b. , New York: Harper Collins Publishers, 1991, s. 252.

3.4. Bankalarda Finansal Analiz

Bankalar, son zamanlarda yapısal değişikliğe uğramışlardır. 21. yüzyılın başlarında, birçok bankanın para uzmanı olduğuna inanılmaktadır. Bu nedenle insanlar, bankaların kendi finansal sorunlarının olabileceği konusuna pek önem vermemişlerdir. Bankaların, bireylerin ve işletmelerin finansal sorunlarını çözmek için örgütlenmiş olması, bankalar hakkında böyle bir kanı oluşmasına neden olmuştur.

Bankaların finansal sorunlarının varlığı, bankacılıkta finansal yönetimin önemini artırmıştır. Banka finansal yönetiminin önemli konularından birisi de finansal varlıklar ve kaynakların yönetimi olmuştur. Varlık ve kaynak yönetimi amaçlarının neler olduğu açık olarak anlaşılmadıkça, karar almak güçleşir.

Diğer ticari işletmelerde olduğu gibi bankaların da belirli bir dönem içinde faaliyetlerinin değerlendirildiği ve finansal analizde kullandıkları en önemli finansal tabloların başında, bankaların finansal yönetiminin ana noktasını oluşturan varlık ve kaynak yapısını içeren bilanço ve gelir tablosu yer almaktadır. Finansal tablo analizi, banka yönetiminden ve yatırım uzmanlarından alınan bilgiler, dergiler vb. yayınlar ile banka tarafından yayınlanan diğer ek bilgilerle birlikte yıllık rapora dayanır. Bankaların finansal tablo analizinde en önemli konu, eğilimlerdeki, tutarlardaki ve ilişkilerdeki temel değişmeleri belirlemek ve bu değişikliklerin nedenlerini ortaya koymaktır.

Bankaların finansal tablolarının analizinde diğer işletmelerin tablolarının analizinde kullanılan tüm teknikler; karşılaştırmalı finansal tablolar analizi, yüzde analizi ve oran analizi teknikleri kullanılabilir. Bankaların finansal tablolarının analizinde, bilançonun ve gelir tablosunun analize elverişli hale getirilmesi için bazı kalemler birleştirilir.

Finansal tablo analizinde şöyle bir süreç izlenebilir⁴¹:

- Denetim raporunun incelenmesi,
- Bankanın kullandığı muhasebe politikalarının analiz edilmesi,
- Dipnotlar ve destekleyici diğer tablolarla birlikte tüm finansal tabloların incelenmesi,
- Finansal tablolarda yer almayan diğer bilgilerin araştırılması,
- Yatay ve dikey analiz ile oran analizi gibi çeşitli analitik yöntemlerin uygulanması.

---

⁴¹ Takan, a.g.e. , ss. 154-155.

BÖLÜM II. ORAN ANALİZİ TEKNİĞİ VE BANKALARDA ORAN ANALİZİ TEKNİĞİNİN KULLANILMASI

1. ORAN ANALİZİ TEKNİĞİ

İşletmenin finansal durumunu değerlendirmede kullanılan oranlar, iki sayısal değer arasındaki ilişkiyi gösteren bir analiz aracıdır. Finansal oranlar, hem işletme yöneticilerine, işletme faaliyetlerinin planlanan hedeflere ulaşp ulaşmadığını denetlemek; hem işletme sahip ve hissedarlarına, kendi paylarındaki değer artış ve azalışlarını öğrenmek; hem de işletmeye kredi verecek kişi veya kuruluşlara, işletmenin borç ödeme yeteneğini saptamak açısından fayda getirmektedirler.

1.1. Oran Analizinin Anlamı ve Kullanım Araçları

Bir işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçları incelenir ve değerlendirilirken, işletmenin finansal tablolarında görülen rakamlardan çok, bilanço ve gelir tablosunda yer alan kalemler arasındaki ilişkiler daha anlamlı olmakta, bu nedenle finansal analizde, oranlardan geniş ölçüde yararlanılmaktadır. Oran analizi, işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarını, kendi içinde ve aynı veya farklı sektörden diğer işletmelerin sonuçlarıyla ya da sektör sonuçlarıyla karşılaştırarak incelenmesi amacıyla kullanılır. Bu amaçlarla yapılan finansal analiz sadece bir dönem için olabileceği gibi iki veya daha fazla dönem için de olabilir.

Oran analizi tekniğinin en büyük özelliği, incelenmek istenen tek bir konuda bile uygulanabilir olmasıdır. Bu nedenle oranlar, finansal tabloların bünyesinde gizli olarak var olan kalemler arasındaki her türlü ilişkinin ortaya çıkmasını sağlamakta ve böylece finansal tabloların daha kolay anlaşılmasına imkan vermektedir.

Diğer finansal analiz tekniklerine göre, oran analizinin önem kazanmasının nedenleri şunlardır⁴²:

- Banka yöneticilerinin süratli karar vermelerinde oran analizi önemli rol oynamaktadır,
- İşletme dışındaki kişiler açısından oranların ifade ettiği anlam, mutlak rakamlara göre daha yararlı ve karar vermeye daha elverişlidir,
- Oranlar, işletmelerin büyüklük ve benzeri özelliklerini belli ölçüde ortadan kaldırdıklarından, işletmeler arası karşılaştırmalara olanak verirler.

1.2. Oranların Seçimi ve Kullanılması

Oranlar, finansal tablo kalemleri arasındaki ilişkiyi göstermek için belirlenmiştir⁴³. Bu ilişkileri açıklayan tüm oranların hesaplanması anlamsız olacağı gibi, yalnız başına hesaplanan ve birbirleri ile ilişkisi bulunmayan birkaç oran da yetersizdir. Bu nedenle, birbiri ile ilişkisi bulunan bir grup oranının hesaplanması ve buna göre açıklamada bulunulması gerekir. Ayrıca, özel veya kamusal kuruluşlar tarafından bulunan o iş türü ile ilgili standart oranlarla ve geçmiş yıllarda hesaplanan oranlarla karşılaştırma yapmak finansal analizi anlamlı kılar. Bu nedenle, finansal oranları kullanmak için karşılaştırma yapacak standartlara ihtiyaç duyulur⁴⁴.

Oran analizi tekniğinde, finansal tablolardaki kalemler arasındaki anlamlı ilişkiler, birbirinin yüzdesi veya katı olarak belirtilmektedir. Bu teknikte, hesap veya hesap grupları arasında matematiksel ilişkiler kurmak yoluyla, işletmenin ekonomik ve mali yapısı ile kârlılık ve çalışma durumu hakkında bir yargıya ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Bulunan oranlar yalnız başlarına bir anlam ifade etmezler. Hesaplanan finansal oranların yorumlanması gerekir. Yapılacak yorumlarda, standart oranlarla ve

---

⁴² Ceylan, a.g.e. , s. 29.

⁴³ Eugene F. Brigham, **Fundamentals of Financial Management**, 6.b. , Orlando: The Dryden Press, 1992, s. 49.

⁴⁴ Weston and Copeland, a.g.e. , s. 190.

geçmiş yıl oranları ile yapılacak karşılaştırmalar sonucunda ortaya çıkarılan sapmaların nedenleri açıklanmalıdır.

1.3. Oran Grupları

Finans yöneticileri, işletmelerini analiz ederken, işletmenin likidite durumu, varlıkların yönetilmesinde etkinlik, kârlılık gibi işletmenin çeşitli yönleriyle ilgili değişik soruları cevaplandıracak çeşitli oranlardan yararlanırlar.

Oranlar çeşitli şekilde gruplandırılırlar. Oranlar cevapladıkları sorulara göre şu şekilde sınıflandırılabilir⁴⁵:

- Likidite Oranları,
- Finansal Yapı Oranları,
- Faaliyet Oranları,
- Kârlılık Oranları.

1.3.1. Likidite Oranları

Likidite, bir işletmenin kısa süreli yükümlülüklerini karşılama kabiliyetidir⁴⁶. Likidite oranları da işletmenin kısa süreli borçlarını ödeme gücünü ölçmek için döner varlıklar adı da verilen işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını belirleyebilmek için kullanılır. Gerek işletme yöneticileri ve gerekse işletmeye borç verenler açısından işletmenin borç ödeme kapasitesinin bilinmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle işletmenin döner varlıkları ile kısa süreli borçları arasında bir ilişki kurularak işletmenin kısa süreli borçlarını ödeyebilme kapasitesi belirlenmeye çalışılır.

İşletmeler, vadesi yaklaşan borçları için likit döner varlıklar bulundurulur. İşletmelerin döner varlıkları, cari borçlarını ödeyebilme potansiyelini temsil eder. Likiditesi yüksek işletmelerin, döner varlıklarının cari borçlarına oranı oldukça

⁴⁵ Vasfi Haftacı, **İşletmelerde Finansal Çözümleme**, 3.b. , Trabzon: Derya Kitabevi, 2003, s. 82.

⁴⁶ Gitman, a.g.e. , s. 260.

yüksektir. Döner varlıklar ile kısa vadeli borçlar arasındaki ilişki kurulurken, döner varlık kalemlerinin özelliklerine göre likidite oranları da çeşitlenmektedir.

İşletmenin kısa süreli borçlarını ödeyebilme kapasitesini ölçmek için kullanılan likidite oranları; cari oran, likidite oranı (asit-test oranı), hazır değerler oranı (nakit oranı) ve stokların net işletme (çalışma) sermayesine oranı vb. oranlardır.

1.3.2. Finansal Yapı Oranları

Finansal oranlar olarak da anılan bu oranlar, bir işletmenin finansmanında yabancı kaynaklardan faydalanma derecesini ölçerler. Başka bir deyişle finansal yapı oranları ile işletmenin borçlarının, işletmenin finansal yapısı içindeki yerleri ve bu yapının sonuçları araştırılır. Burada yabancı kaynaklar, işletme özsermayesi karşısındaki durumu ile duran varlıkların finansmanında kullanılışları ve faizlerinin net kârla karşılımları bakımından incelenir.

Başlıca finansal yapı oranları; borçların toplam varlıklara oranı (kaldıraç oranı), borçların özsermayeye oranı, kısa süreli borçların özsermayeye oranı, kısa süreli borçların toplam borçlara oranı ve duran varlıkların özsermayeye oranıdır.

Finansal kaldıraç oranının yüksek olduğunda, işletmenin sahipleri, az bir sermaye ile geniş bir kaynağa egemen olabildikleri gibi, faaliyetlerinden elde ettikleri kâr oranının yabancı kaynak maliyetinden yüksek olması halinde de özsermaye kârlılık oranını yükseltmek; başka bir deyişle, finansal kaldıraçın olumlu etkisinden faydalanma olanağını elde edebilirler. Bir işletmenin toplam borç oranını sürekli yükselterek sınırsız bir şekilde kaldıraç etkisinden faydalanma olanağı yoktur. Gerek kredi verenlerden, gerekse işletme sahiplerinden gelen tepkiler ve işletmenin varlığının devam ettirilmesi ilkesi, toplam borç oranının belirli bir düzeyin üzerine yükselmesini önler.

1.3.3. Faaliyet Oranları

İşletmenin varlıklarını faaliyetlerinde ne derece etkili kullandığı, “verimlilik oranları” da denilen faaliyet oranlarıyla ölçülür. Bu yönüyle varlıklar toplamı ve

varlık kalemleri ile satışlar arasında bir ilişki kurulmaya çalışılır. Faaliyet oranları, bir işletmenin kendi içinde analizine imkan verdiği gibi, aynı iş kolundaki işletmelerle karşılaştırmalar yapılmasına da fırsat verir.

Ortalama tahsil süresi, alacak devir hızı, stok devir hızı, döner varlıklar devir hızı, net işletme sermayesi devir hızı, nakit devir hızı, duran varlıkların devir hızı, toplam varlıkların devir hızı ve özsermaye devir hızı işletme faaliyetlerini ölçmede kullanılan oranlar olarak gösterilebilir.

1.3.4. Kârlılık Oranları

Oranların incelenmesi, işletmenin gelecekteki çalışma yolları hakkında bazı bilgiler sağlarken kârlılık oranları; likidite, varlık yönetimi ve borç yönetiminin faaliyet sonuçları üzerindeki birleşik etkisini gösterir⁴⁷. Kârlılık oranları, bir işletmenin faaliyetleri sonucunda ölçülü ve yeterli bir kâr sağlayıp sağlayamadığını ölçmeye yarar. Bu konu, işletme sahip ve yöneticileri açısından çok önemli olmaktadır. Çünkü kâr, yönetimin başarısı anlamına gelirken, ortakların kısa vadedeki gelirlerinin ve uzun vadede de yatırımlarının değer kazanmasının bir kaynağı olmaktadır.

İşletmenin kârlılık durumunun değerlendirilmesinde; satışlar ile kârlardaki gelişmenin karşılaştırılması sonucunda sektör ve işin niteliğine uygun bir kârlılığa ulaşıp ulaşılmadığı ortaya konur. Bununla birlikte kârın, işletmeye özsermaye koyan ortakların beklentilerine uygun olup olmadığı da araştırılır.

Kârlılık oranlarının başlıcaları; kârın net satışlara oranı, brüt satış kârının net satışlara oranı, satışlar maliyetinin net satışlara oranı, kârın özkaynaklara oranı ile hisse başına kazanç ve temettü oranıdır.

---

⁴⁷ Brigham, a.g.e. , s.58

2. BANKALARDA ORAN ANALİZİ VE KULLANILIŞI

Yatay ve dikey analizde, aynı bölümde yer alan bir rakam başka bir rakamla karşılaştırılır. Finansal analiz açısından değişik bölümlerde yer alan iki rakamı karşılaştırmak da önemlidir. Bu iş oran analizi ile gerçekleştirilir. Oran analizi yönteminde yararlı sonuçlara ulaşabilmek için bankanın analiz sonucunda elde ettiği oranlar, aynı sınıfta yer alan diğer bankaların oranlarıyla ya da denk banka grubu standartları (ortalamaları) ile karşılaştırılmalıdır.

Makro ekonomik dengeleri istikrara kavuşmamış ülkelerde bankacılık sektörünün dengeye ulaşmasını beklemek doğru değildir⁴⁸. Bu nedenle oranların doğru biçimde hesaplanması ve yorumlanması gerek müşteriler, gerekse banka sahip ve ortakları açısından büyük önem taşırken; bankacılık sektörünün ve dolayısıyla ülkenin ekonomik durumunun sağlıklı bir biçimde değerlendirilebilmesi bakımından da fayda getirir.

Banka finansal tablolarının analizinde kullanılan temel oranlar şu şekilde sınıflandırılabilir⁴⁹:

- Sermaye Yeterliliği Oranları,
- Aktif Kalitesi Oranları,
- Gelir-Gider Yapısı Oranları,
- Likidite Oranları,
- Kârlılık Oranları,
- Büyüme Oranları,
- GAP Analizi.

---

⁴⁸ Gültekin Rodoplu, "Bankacılıkta İstanbul Yaklaşımı ve Uygulamaları", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 18, (Nisan 2003), s. 38.

⁴⁹ Öçal ve Çolak, a.g.e. , s. 169.

2.1. Sermaye Yeterliliği Oranları

Bankalar, gerekli dereceden daha fazla sermaye bulundurma arzusuna sahiplerse, sermaye gerekliliği bu küçük amaca hizmet eder⁵⁰. Sermaye, varlıkların değerinin düşmesi ya da bankanın zararlarla karşılaşması durumunda mevduat sahibi ve diğer alacaklılara korunma sağlar. Bu nedenle hiçbir yöneticinin sermaye gereksinimini gözardı etmesi olası değildir.

Bankalar, büyük ölçüde yabancı kaynak kullanan ve diğer işlemlere kıyasla, toplam kaynakları içerisinde sermayesi düşük bir paya sahip olan kurumlar olmalarına karşın sermaye, hem yasal düzenleyiciler, hem de banka yönetimi tarafından yakından takip edilen bir konudur. Çünkü bankanın sermayesi, banka tarafından sürekli olarak kullanılan fonların özünü yansıtan ve finansal açıdan güçlülük hissi veren, karşılaşılan güçlüklerin yenilmesine yardımcı olan bir araçtır. Sahip olunan sermayenin büyüklüğü, genellikle finansal gücün bir ölçüsü olarak görülmektedir⁵¹.

Sermaye yeterliliği, ticari bankanın varlık ve kaynaklarının yapısına bağlı olan göreceli bir kavramdır. Sermaye yeterlilik oranları, tahmin edilen bilanço riskinin derecesine göre, banka sermayesinin yeterliliğini ölçmek için kullanılan bir yöntemdir. Sermaye yeterlilik oranları, ticari bankanın yöneticileri ya da düzenleyici kurumlar tarafından sermaye yeterliliğini belirleyen ve bankanın sağlam olup olmadığını gösteren ölçülerdir. Sermayenin yeterli düzeyde olması, tasarrufları ve tasarrufçuları koruma ve müşterilere güven verme yönünden büyük öneme sahiptir. Sermayenin oransal büyüklüğü, bankaların borç ödeme güçlerini ne ölçüde başarılı yönettiklerini değerlendirirken, gözetim ve denetim organlarına yardımcı olmaktadır.

Türk bankacılık sektörünün en önemli sorunları arasında sermaye yetersizliği bulunmaktadır. Sermayenin güçlendirilmesi için kâr dağıtım politikasının gözden geçirilmesi ve ödenmiş sermayenin nakit girişi yoluyla artırılması gerekmektedir⁵². Sermaye yeterliliği ölçütlerinin banka yönetimleri için bir yol göstericiliğinin

⁵⁰ Richard A. Brealey ve diğerleri, **Financial Stability and Central Banks**, New York: Routledge, 2001, s. 149.

⁵¹ Takan, a.g.e. , s.55.

⁵² İlker Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, 6.b. , Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1997, s. 110.

bulunduğunu, gerek ülke gerekse ülke dışındaki sektör bankaları arasında karşılaştırma olanağı sağladığını ve banka yönetimlerine disiplin getirdiğini söylemek mümkündür.

Sermaye, bankalar için bir fon kaynağıdır. Özellikle, sıkı para politikasının uygulandığı dönemlerde banka sermayesi önemli bir rol oynamaktadır. Banka yöneticileri de sermaye yeterliliği politikasını oluştururken, banka sermayesi ile yakından ilgili olmalarına karşın farklı bakış açılarına sahip taraflar olan yasal düzenleyiciler, mevduat sahipleri ve hissedarların görüş ve menfaatlerini de gözetmeleri gerekir⁵³.

Sermaye yeterliliği ve ilgili oranlar, bir yandan bankanın mevcut özkaynakları ile gösterdiği performansı ölçmeye yararırken, diğer yandan gerek yabancı kaynak gerekse kullanım değerleri arasında ilişki kurarak bankanın borçlanma politikalarının sınırları ve duran değerleri ile likit değerlerinin dağılımı gibi konular hakkında bilgi sağlarlar.

Sermaye yeterliliği ile ilgili olarak başlıca üç orandan söz edilebilir:

- Finansal Bağımsızlık Oranı,
- Finansal Kaldıraç Oranı,
- Duran Varlıkların Özkaynaklara Oranı.

2.1.1. Finansal Bağımsızlık Oranı

Finansal bağımsızlık oranı, banka özkaynaklarının, bankanın toplam değerleri içindeki payını göstermektedir. Özkaynakların toplam aktiflere oranlanması yoluyla bulunan bu oran, bankaların ve bankacılık sektörünün yeterli sermaye ile çalışıp çalışmadığı yönünde önemli veri kaynağıdır.

---

⁵³ Takan, a.g.e. , s.55.

Bankacılık sektörü için finansal bağımsızlık ortalama oran değeri; 2006 yılı Haziran ayı için %11,2 iken, 2005 yılında %13,5 olmuştur. Bu da bankaların ortalama oran değerinin %2,3 arttığını ve sermaye yeterliliği konusunda olumsuz bir gelişmenin yaşandığını göstermektedir.

2.1.2. Finansal Kaldıraç Oranı

Finansal kaldıraç oranı, bankaların ne ölçüde yabancı kaynakla çalıştığını ifade eder. Özkaynakların yabancı kaynaklara oranlanması yoluyla bulunan bu oran bankanın kaynakları arasında bankaya sabit yük getiren yabancı kaynakların, özkaynaklarla finanse edilebilme düzeyini de gösterirler.

Finansal kaldıraç oranının bankalar açısından standart düzeyin üzerine yükselmesi genellikle bir tehlike işareti olarak yorumlanmaktadır. Ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilerde, özkaynak sağlanmasındaki kurumsal güçlükler nedeniyle finansal kaldıraç oranının gerekli değerin üzerinde olması normal karşılanabilir.

Finansal kaldıraç oranı, Türk bankacılık sektörü için ortalama değer olarak; 2006 yılı Haziran ayı için %13,6 iken, 2005 yılı için %17 seviyesine çıkmıştır. Bankaların yabancı kaynaklarını özkaynaklarıyla finanse edebilme düzeyi geçmiş yıla göre %3,4 oranında artış göstermiştir.

2.1.3. Duran Varlıkların Özkaynaklara Oranı

Bu oran, banka duran varlıklarının özkaynaklara oranını gösterir. İştirakler, menkul ve gayrimenkul toplamının özkaynaklara oranlanması yoluyla bulunan oran, bankanın özkaynaklarının ne ölçüde duran varlıkların finansmanında kullanıldığını gösterir.

Banka duran varlıklarının bir bölümünü kiralamış, banka duran varlıklarının bir bölümü devletçe sağlanıyorsa ya da banka duran varlıklarının önemli bir bölümü amorti edilmiş ise sözkonusu oran düşük görülebilir. Özel bankalarda ortalama oran değerinin kamu bankaları ortalamasına göre oldukça büyük olmasının nedeni de bazı

özel bankaların konumu gereği duran varlıklarının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır⁵⁴.

Türk bankacılık sektöründe, duran varlıkların özkaynaklara oranı; 2006 yılı Haziran ayında ortalama olarak %17,6 iken 2005 yılında %17,6 olmuştur. Bu da bankacılık sektöründe özkaynakların duran varlıklar karşısındaki payının değişmediğini ve bankaların konumlarını devam ettirdiğini göstermektedir.

2.2. Aktif kalitesi Oranları

Bankalar, özkaynaklarını ve yabancı kaynaklarını krediler, duran varlıklar ve menkul kıymetler gibi çeşitli varlıklara bağlamaktadırlar. Bu tür yatırım kararlarında aktif kalitesi açısından önemli olan, banka aktiflerinin çeşidinin yanında aktiflerin gelir getirip getirmediği, gelir getirme gücü, gelirin sürekliliği, nakde dönüş kabiliyeti ve bankanın kaynak yapısına uygun olup olmadığıdır.

Bankalar, en önemli aktif kalemleri olan kredilerin ve menkul değerlerin vade yapısını yöneterek, aktif yönetiminde esneklik sağlayabilir. Eğer, krediler ya da menkul değerler kısa vadeli ise bu, bankaya kısa aralıklarla yeni yatırımlar yapma imkanını verir. Ancak bunlar, getirisi düşük yatırımlardır.

Bankalar açısından, aktifler içerisindeki başlıca büyüklüklerden birisi olan krediler, aktif kalitesinin ölçülmesinde en önemli kalemlerden birisidir. Bankaların gerek işlevsel, gerek finansal etkinliklerini olumsuz yönde etkileyen en önemli faktörlerden birisi geri dönmeyen krediler ve tercihli kredilerdir. Geri dönmeyen kredilerin ve tercihli kredilerin geniş yer tuttuğu bir ekonomide, mali piyasada rekabet koşulları aksar, faiz oranı değişimleri denge sağlama işlemlerini yerine getiremez⁵⁵. Bu nedenle aktif kalitesinin ölçülmesinde kullanılan oranlardan ağırlıklı kısmı krediler ile ilgili olanlardan oluşmaktadır.

⁵⁴ Öçal ve Çolak, a.g.e. , s. 176.

⁵⁵ Hüseyin Şahin, **Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişimi-Bugünkü Durumu**, 7.b. , Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2002, s. 467.

Aktif kalitesi ile ilgili olarak başlıca üç orandan söz edilebilir:

- Kredilerin Toplam Aktiflere Oranı,
- Takipteki Kredilerin Toplam Kredilere Oranı,
- Duran Varlıkların Toplam Aktiflere Oranı.

2.2.1. Kredilerin Toplam Aktiflere Oranı

Bu oran, bankanın vermiş olduğu kredi tutarının toplam aktif değerler arasındaki yerini belirlemede yardımcı olur. Kredilerin aktif içindeki payının yüksek olması bankanın gerçek görevini yaptığının bir göstergesi olmakla beraber bu oranın çok yüksek olması da bankanın rizikosunu artırır. Kredi müşterilerinin güvence olanaklarına da bağlı olarak, kredilerin geri dönmeme rizikosunu söz konusu olabilir.

Kredilerin toplam aktiflere bölünmesi yoluyla bulun bu oran, Türk bankacılık sektörü için ortalama değer olarak, 2006 yılı Haziran ayında %43,7 iken, 2005 yılı için %38,7 olarak saptanmıştır. Bu oranlar da bankaların kredi faaliyetlerinin hızlandığını göstermektedir.

2.2.2. Takipteki Kredilerin Toplam Kredilere Oranı

Takipteki krediler, özel olarak takibe alınan ve borç kalanı veren kredilerdir. Kredilerin takibe alınması, sözkonusu kredilerin sorunlu olduğunu, başka bir deyişle ödenmeme rizikosunun yüksek olduğunu gösterir. Dolayısıyla, takipteki kredilerin toplam krediler içindeki payının yüksekliği banka yöneticisi açısından sıkıntı yaratır. Ancak problemlili kredilerin izlendiği takipteki krediler bankaların bilançolarında en çok gizledikleri büyüklüklerdendir⁵⁶. Bu nedenle sağlıklı bir yorum yapmak mümkün değildir.

Toplam krediler içinde takipteki kredilerin payını gösteren bu oranın ortalama değeri, 2006 yılı Haziran ayı için %4 iken 2005 yılı için %5 gibi bir düzeydedir.

---

⁵⁶ Öçal ve Çolak, a.g.e. , s. 177.

Ayrıca, bir önceki yıla göre oldukça önemli bir azalma gözlenmektedir. Ancak problemlili kredilerin izlendiği takipteki krediler bankaların bilançolarında en çok gizledikleri büyüklüklerdendir⁵⁷. Bu nedenle sağlıklı bir yorum yapmak mümkün değildir.

2.2.3. Duran Varlıkların Toplam Aktiflere Oranı

Bir aktif değer ne kadar likitse getirisi o kadar azdır. Ticari banka, her an çekilebilir diye mevduatlarının büyük bir kısmını para olarak kasada tuttuğunda, büyük ölçüde kâr elde edemeyecektir⁵⁸. Dolayısıyla, duran varlıkların toplam aktifler içindeki payının yüksekliği ve artması bankanın aktif kalitesini artırıcı bir etki yapar. Duran varlıkların toplam aktiflere oranı, banka aktiflerinin ne kadarının duran varlıklara bağlandığını gösterir.

Türk bankacılık sektörü ortalama değerlerine göre bankalar ortalama olarak, 2006 yılı Haziran ayı için aktiflerinin %2, 2005 yılı için de aktiflerinin %2,4'ünü duran varlıklarına bağlamışlardır. Geçmiş yıla göre yaşanan azalış, aktif kalitesinin arttığını gösterir.

2.3. Gelir-Gider Yapısı Oranları

Bankanın gelir ve gider yapısının belirlenmesi önemlidir. Bankanın toplam gelir ve giderleri içinde en önemli payı hangi kalemlerin aldığı; banka kârının hangi gelir ya da gider kalemleri ile oynanarak artırılabilceği gibi hususlar, gelir-gider yapısı oranlarının analiziyle çözüme kavuşturulabilir.

Gelir tablosu analizi ile bilanço analizi birbirlerini tamamlayıcı çalışmalardır. Ancak gelir tablosu analizinde dikkat edilmesi gereken önemli konu, kâr-zarar tablosu rakamlarının genellikle öznel nitelik taşımalarıdır. Diğer işletmelerde olduğu gibi bankalar da çeşitli nedenlerden ötürü kâr rakamlarını zaman zaman düşük veya yüksek gösterirler. Bundan dolayı gelir-gider oranlarına temkinli yaklaşılmalıdır.

---

⁵⁷ Öçal ve Çolak, a.g.e. , s. 177.

⁵⁸ Çolak ve Çermikli, a.g.e. , s. 299.

Gelir-gider yapısına ilişkin başlıca üç orandan söz edilebilir:

- Net Faiz Gelirinin Toplam Aktiflere Oranı,
- Net Faiz Gelirinin Toplam Faaliyet Gelirlerine Oranı,
- Net Faiz Gelirinin Vergi Öncesi Kâra Oranı.

2.3.1. Net Faiz Gelirinin Toplam Aktiflere Oranı

Bankanın aktiflerinden ne kadar gelir sağladığını gösteren oran, net faiz gelirinin toplam aktiflere bölünmesi yoluyla bulunur.

Türkiye'deki ticari bankaların toplam gelirleri içinde faiz dışı gelirler önemli bir paya sahiptir. Faiz giderleri bankalar için yüksek bir gider kalemi olmakta, toplam gelirler ile toplam giderler arasındaki oransal ilişki de bunu ayrıca ortaya koymaktadır.

2.3.2. Net Faiz Gelirinin Toplam Faaliyet Gelirlerine Oranı

Net faiz gelirinin toplam faaliyet gelirlerine oranı; bankanın toplam gelirleri içinde faiz gelirlerinin payını gösterir. Bu oran, bankanın müşterilerine kullandırdığı kredilerden sağlamış olduğu faizler ve bu faizlerin tutarı hakkında bilgi verir.

Faiz gelirlerinin toplam faaliyet gelirlerine oranı Türk bankacılık sektörü için ortalama olarak, 2006 yılının Haziran ayı itibariyle %62,8 iken, 2005 yılında %64,2 değerindedir. Bu da bankaların kredi işlemlerinin ve sağladıkları faiz gelirlerinin %1,4 oranında azaldığını göstermektedir.

2.3.3. Net Faiz Gelirinin Vergi Öncesi Kâra Oranı

Net faiz gelirinin, vergi öncesi kâra bölünmesi suretiyle bulunan oran; bankanın vergisini ödemedi önceki kârına net faiz gelirlerinin etkisini bulmak adına önemlidir.

2.4. Likidite Oranları

Finans piyasalarının 21. yüzyılın başlarında gelmiş olduğu nokta, bu piyasaların işlemlerinin gittikçe çeşitlendiğinin ve karmaşıklaştığının göstergesi niteliğini taşımaktadır. Bu gelişmenin doğal sonucu olarak finans sisteminde yer alan ticari bankaların fon kaynak ve kullanım yapıları da değişime uğramıştır. Ticari bankaların fon kaynak ve kullanım yapılarında ortaya çıkan farklılaşmalar, öncelikle bankaların likidite yönetimi ve maliyetlerini etkilemektedir. Banka yönetiminin yüzleştiği en önemli görev, gerekli likiditeyi garantiye almaktır⁵⁹.

Finansal derinliğin yüksek olduğu ülkelerde bankalar aktiflerinde bulunan tam likit değerlerden herhangi bir getiri elde etmemeleri nedeni ile mümkün olduğunca düşük oranlı bir likidite düzeyi ile çalışmak isterler⁶⁰. Ancak mevduat toplayan bir banka, mevduatın çekilişini karşılayamazsa, müşterilerinin güvenini yitirir. Bankaların topladıkları fonlar genellikle vadesiz ya da kısa vadeli iken, kullandıkları krediler daha uzun vadeli veya standardı olmayan değişik vadeli sözleşmelerdir⁶¹. Likidite de vadesi gelen yükümlülükleri karşılama yeteneğine ilişkin bir kavram olduğundan, likidite yönetimi bu durumda bankalar için önem teşkil eder. Finansal kurumlara güven duyulması bu kurumların faaliyet göstermeleri için zorunludur. Müşterilerinin güvenini yitiren bir bankanın faaliyetini uzun süre sürdürmesi olası değildir. Bu nedenle finansal kurumların çoğu, likidite yönetimine önem vermektedirler.

Bankalar , mevduat çekme talebini karşılayamamak ve kredi taleplerini geri çevirmek gibi olumsuzlukları yaşamamak amacıyla likidite yeterliliğini sağlamaya çalışırlar. Bunun için de banka yöneticileri, bilançonun aktif toplamındaki tam likit kalemlerin ağırlığını artırır. Ancak bunun da maliyeti vardır. Likit aktiflerin bir kısmının getirisiz ya da düşük getirili aktif olması nedeni ile bankalar için yüksek likidite yeterliliği yüksek maliyet demektir.

⁵⁹ Peter S. Rose, **Commercial Bank Management**, 4.b. , Singapore: Irwin McGraw-Hill Edition, 1999, s. 347.

⁶⁰ Çolak, a.g.e. , s.191.

⁶¹ A. Sait Yüksel, Aslı Yüksel ve Ülkü Yüksel, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, 10.b. , İstanbul: Beta Yayıncılık, 2004, s. 119.

Bankalar temel olarak iki türlü likit aktif bulundurlar. Bunlar birincil ve ikincil likit aktiflerdir. Birincil likit aktifler, bankaların kasalarında tuttıkları ulusal ve yabancı paralar ile diğer bankalar nezdinde bulundurdukları nakit değerler ve menkul kıymetlerdir. İkincil likit aktifler olarak ise krediler gösterilmektedir. Burada aktif kaleminin likidite derecesinin belirleyicisi, ele alınan aktifin nakit hale dönüşme süresi ya da nakit olarak bulunup bulunmamasıdır.

Bankaların ilk amacı, diğer işletmelerde olduğu gibi kârını maksimize etmek olduğundan; bankaların temel sorunu, daha yüksek kârlara daha yüksek riziko maliyetine katlanıldığında ulaşmalarıdır. Bu nedenle, bankanın likidite yönetimi sırasında gözönüne aldıkları faktörlerden birisi de kârlılık oranlarıdır. Bankanın aktifinin tam likit aktiflerden oluşması, bankanın likidite derecesini artırmasına karşılık, kâr oranlarını düşürür⁶². Likidite yetersizliği ise bankaya olan güveni sarsarken ve bankanın faaliyetlerini olumsuz yönde etkilerken, kâr durumunda olumlu yönde etkili olur.

Bir bankanın kâr maksimizasyonunu, rizikosunu büyütmeden temin etmesi durumunda yönetimi başarılıdır. Bu rizikoları üstlenmek, bir bankanın ekonomik fonksiyonlarının bir parçasıdır. Eğer banka, bu rizikoları mümkün olduğunca en düşük oranda tutabilirse, performansını yükseltir ve iyi bir kâr elde eder⁶³.

Bir bankanın ana likidite kaynağı, topladığı fonlardır. Bankadan yapılan çekilişler yeni mevduatlarla dengelenir. Bununla birlikte bazen, çekilişlere göre yeni mevduatlar daha az olabilir. Bankanın, bu olası durumu karşılaması gerekir. Ayrıca bankalar, önlerine fırsat çıktığında yeni krediler verebilmelidir. Ancak, yeterli fonu yoksa banka, kredi veremeyecektir.

Bankanın likiditesinin herhangi bir anda nasıl bir görünüm arzettiği oranlar yardımıyla izlenmektedir⁶⁴. En çok kullanılan likidite oranları şunlardır:

- Likit Değerlerin Toplam Aktiflere Oranı,
- Likit Değerlerin Yabancı Kaynaklara Oranı,

⁶² Çolak, a.g.e. , s.195.

⁶³ Parasız, a.g.e. , s. 132.

⁶⁴ Hasan Kaval, **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2000, s. 330.

➤ Likit Değerlerin Mevduata Oranı.

2.4.1. Likit Değerlerin Toplam Aktiflere Oranı

Likit değerlerin toplam aktiflere oranı, bankaların hem aktif kalitesi hem de likiditesi ile ilgili bir oran olduğu için önemlidir. Oranın yüksek olması aktiflerin duran varlık ve iştirak gibi donuk varlıklara harcanmadığını gösterdiği gibi bankanın parasının en yüksek verim sağlayan yatırımlara yönlendirilebileceğini de gösterir.

Türk bankacılık sektörü açısından bakıldığında, sözkonusu oranın ortalama olarak 2005 yılında %39,9, 2006 yılının Haziran ayında %36,6 olduğu gözlenmektedir. Ortalama oranda, bir yıl içinde %3,3'lük bir gerileme olmuştur.

2.4.2. Likit Değerlerin Yabancı Kaynaklara Oranı

Likit değerlerin yabancı kaynaklara oranlanması yoluyla bulunan oranın yüksek olması bankanın yükümlülüklerini yerine getirme gücünün yüksek olduğunu göstermektedir. Ani bir konjonktür hareketinde banka, likit aktiflerini paraya çevirerek kendini koruyabilir. Ancak oranın çok yüksek olması kaynakların verimli kullanılmadığının da göstergesi olabilir.

Türk bankacılık sektöründe ortalama olarak, 2005 yılında %50,3 oranında yükümlülükleri yerine getirme durumu varken, 2006 yılının Haziran ayında sözkonusu oran %44,7'dir ve geçmiş yıla göre önemli derecede bir değişiklik gerçekleşmiştir.

2.4.3. Likit Değerlerin Mevduata Oranı

Likit değerlerin mevduat içindeki payını gösteren bu oran, likit değerlerin mevduata bölünmesi yoluyla bulunur. Mevduat müşterileri, yatırmış oldukları paraları çekmek istedikleri zaman, nakit taleplerinin anında karşılanmasını beklerler. Bu da bankalara olan güveni artırır. Sözkonusu oran da bu konuda önemli bir veri kaynağıdır.

Türk bankacılık sektörünün ortalama değerleri incelendiğinde, 2006 yılı Haziran ayı için %57,3, 2005 yılı için ise %62,5 bulunmuştur. Geçmiş yıla göre bir azalma yaşanmıştır ve bankalar müşterilerin yatırmış oldukları mevduatların %57,3'lük kısmını likit değerleriyle karşılayabilmektedirler.

2.5. Kârlılık Oranları

Kârlılık oranları, banka ortaklarının, bankaya yatırdıkları paraların getirisini ölçmeye yarayan oranlardır. Diğer getiri oranlarının hesaplanması, özkaynak getirileri ölçümünü daha iyi çözümlenmek içindir. Kârlılık, uzun dönemde bankaların verimliliğini belirlemede temel ölçüttür. Yani bankaların faaliyetleri ile ne kadar getiri elde ettiklerinin göstergesidir. Kârlılığın belirlenmesinde aktiflerin ve hisse senetlerinin getirilerine bakılması genel kabul görmüştür.

Ticari bankalar, genel olarak ekonomide istikrarın sağlandığı dönemlerde klasik bankacılık fonksiyonlarını öne çıkararak kârlılık oranlarını artırmaya çalışırlar⁶⁵. Başka bir deyişle bankalar, kaynakların kredi şeklinde kullanılmasını artırır.

Bankaların kârlılığını belirlemede kullanılan başlıca oranlar şunlardır:

- Aktif Kârlılığı Oranı (ROA),
- Özkaynak Kârlılığı Oranı (ROE),
- Kredilerin Getirisi Oranı.

2.5.1. Aktif Kârlılığı Oranı (ROA)

Aktif kârlılığı, bankaların aktiflerinin ne kadar verimli kullanıldığını gösterir. Bankanın net kârının aktif toplamına bölümü ile ROA katsayısı elde edilir. Genel olarak bu oranın %1 olması gerekir. Ancak Türkiye'de bankaların yüksek kâr ile

---

⁶⁵ Çolak, a.g.e. , s. 197.

çalışmaları nedeni ile bu oran daha yüksek olmaktadır. Bu oran bir anlamda bankaların aktiflerinin etkinliğinin bir ölçüsüdür.

Türk bankacılık sektörü için ROA, ortalama olarak 2005 yılı için %1,4 iken, 2006 yılı Haziran ayı için %1,1 olmuştur.

2.5.2. Özkaynak Kârlılığı Oranı (ROE)

Özkaynak kârlılığı oranı (ROE), banka özkaynaklarının ne kadar verimli kullanıldığını ifade eden oranlardan birisidir. Söz konusu oran, hisse sahipleri için bir gelir ölçütü olarak algılanabilir. Bu oranın artışı, finansal kaldıraç oranı büyümesi ile paralellik gösterir. Orandaki düşüş, bankanın kârlılık oranında bir düşüş olarak gösterilmektedir.

Banka net kârının özkaynaklara bölünmesi yoluyla bulunan ROE, Türk bankacılık sektörünün ortalama değerleri için 2005 yılında %10,6, 2006 yılı Haziran ayında %9,8 olarak hesaplanmıştır. Oranların yüksekliğinin en önemli nedeni bankaların düşük özkaynaklara sahip olmalarıdır.

2.5.3. Kredilerin Getirisi Oranı

Kredilerden alınan faiz ve komisyonların krediler toplamına oranlanması yoluyla bulunan oran, bankanın müşterilerine kullandırmış olduğu kredilerden elde ettiği getirileri ölçmeye yarayan bir orandır.

2.6. Büyüme Oranları

Bankalarda büyüme kaçınılmazdır. Büyüyemeyen bir bankanın uzun dönemde ayakta kalması zordur. Büyümeye ilişkin değerlere ulaşmak için kullanılan oranlar bulunurken geçmiş dönem verileri ile cari dönem verileri karşılaştırılır. Daha açık bir deyişle, bankanın mali durumu ve faaliyet sonuçlarında meydana gelen

olumlu veya olumsuz gelişmeler hakkında bankanın geçmişi bir ölçü olarak kabul edilerek yargıya varılır⁶⁶.

Büyümeye ilişkin çeşitli göstergeleri şu şekilde sıralamak mümkün olabilir:

- Toplam Aktifte Artış Oranı,
- Özkaynaklarda Artış Oranı,
- Mevduatta Artış Oranı,
- Kredilerde Artış Oranı.

Büyüme oranları, banka aktiflerinin, özkaynaklarının, mevduatının ve kredilerinin cari dönem değerlerinin geçmiş dönem değerlerine oranlanması yoluyla bulunur. Bulunan oranlar sayesinde bankanın, sözkonusu kalem ile ilgili büyüme durumu yorumlanır.

2.7. GAP Analizi

GAP analizi banka bilançosundaki varlıkların ve borçların faiz oranı riskine karşı duyarlılığının araştırılmasıyla başlar⁶⁷. GAP analizi, faiz getirili aktif ve pasif kalemler arasındaki vade aralığı (boşluğu) üzerine kurulmuştur⁶⁸. Yöntem, belirli bir zaman diliminde vadesi gelen veya yeniden fiyatlanan aktif ve pasiflerin parasal değerleri arasındaki farkı ölçer⁶⁹.

Varlıklar ve kaynaklar, faiz oranına karşı duyarlılıklarına göre aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir⁷⁰:

Faiz Oranına Duyarlı Varlıklar:

- Kalan vadesi 3 aydan daha kısa olan menkul kıymetler,

⁶⁶ Akgüç, a.g.e. , s. 21.

⁶⁷ Serpil Canbaş ve Hatice Doğukanlı, **Finansal Pazarlar**, İstanbul: Beta Yayınları, 1997, s. 126.

⁶⁸ Öçal ve Çolak, a.g.e. , s. 179.

⁶⁹ Akçay ve Bolgün, a.g.e. , s.196.

⁷⁰ Serpil Canbaş ve Hatice Doğukanlı, **Finansal Pazarlar Finansal Kurumlar ve Sermaye Pazarı Analizleri**, Kırklareli: Beta Yayınları, 2001, s. 135.

- Kalan vadesi 3 aydan az olan krediler,
- Sözleşmedeki vadesine bakılmaksızın 3 ay içinde faiz oranı değiştirilebilen (yeniden fiyatlandırılabilen) değişken vadeli krediler.

Faiz Oranına Duyarlı Kaynaklar:

- Kalan vadesi 3 aydan az olan tasarruf mevduatı,
- Kalan vadesi 3 aydan az olan diğer vadeli mevduat,
- 3 ay içinde yeniden fiyatlandırılabilen yabancı mevduat,
- Merkez Bankası'ndan alınanlar da dahil borçlar.

GAP analizinde faiz oranına duyarlı varlıklardan faiz oranına duyarlı borçlar çıkarılır.

$$\text{GAP (Faiz Oranı Farkı)} = \text{Faize Duyarlı Varlıklar} - \text{Faize Duyarlı Borçlar}$$

Faize duyarlı varlıklar ve borçlar GAP oranı ile de karşılaştırılabilir. GAP oranı faiz duyarlı aktiflerin, faiz duyarlı pasiflere bölünmesiyle elde edilir⁷¹.

$$\text{GAP Oranı} = \text{Faize Duyarlı Varlıklar} / \text{Faize Duyarlı Borçlar}$$

Faize duyarlı aktifler, faize duyarlı pasiflerden küçük ise buna negatif GAP denir. Bu durumda, faiz oranlarındaki artış, banka kârını olumlu etkilerken; azalış, kârlılığı olumsuz bir şekilde etkiler. Eğer tersi söz konusu ise pozitif GAP'a ulaşılır. Bu durumda da faiz oranlarındaki artış, kârlılığı olumsuz etkilerken; azalış olumlu bir etkide bulunur.

GAP oranının 1'e eşit olması varlıkların faize karşı duyarlılığının, kaynakların faize karşı duyarlılığına tam olarak uygun olduğunu gösterir. Oran 1 ise banka kârı, faiz oranı değişmelerinden etkilenmez. Banka yöneticileri, mümkün olan en küçük GAP oranı ile çalışmak isterler. GAP analizi, faiz oranlarındaki bir artışın bankanın kârını azaltacağına, düşüşün ise artıracağına işaret etmektedir.

---

⁷¹ Çolak ve Çermikli, a.g.e. , s. 113.

GAP hesaplandığında faiz oranlarındaki yüzde değişimin banka kârına etkisi kolayca hesaplanabilir⁷².

$$\text{Banka Kârındaki Değişme} = \text{Faiz Oranındaki Değişme} * \text{GAP}$$

---

⁷² Canbaş ve Doğukanlı, a.g.e. , s. 126.

BÖLÜM III. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ ALTI BÜYÜK BANKA İÇİN ORAN ANALİZİ UYGULAMASI

1. GENEL AÇIKLAMALAR

Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankalar arasında, bilançolarında yer alan aktif değerlerinin büyüklüklerine göre seçilen altı büyük banka; Akbank, Garanti Bankası, Halk Bankası, İş Bankası, Vakıflar Bankası, Ziraat Bankası ve sektör değerleri için yapılan oran analizinde, sözkonusu bankaların ve sektörün Aralık 2002, 2003, 2004, 2005 ve Haziran 2006 dönemlerine ait bilanço ve gelir tablosu verilerinden yararlanılmıştır*. Bilanço ve gelir tablosu verileri, ait oldukları dönemdeki satın alma güçlerine göre ifade edilmişlerdir.

Bankaları oran analizinde, banka bilançolarının ve gelir tablolarının analize elverişli hale gelmesi için bazı kalemler birleştirilir. Birleştirilen kalemler, şu şekilde sınıflandırılabilir⁷³:

Kasa ve Bankalar: Kasa+Bankalar

Bankalar: Yurtiçi ve Yurtdışı Bankalar+Merkez Bankası+Bankalararası Para Piyasası+Diğer Mali Kurumlar+Mevduat Munzam Karşılıkları

Krediler, net: Krediler+Takipteki Krediler-Takipteki Krediler Karşılığı

Faiz Getirili Aktifler: Banka+Menkul Değerler Cüzdanı+Krediler+Kanuni Yedek Akçe Karşılığı

Duran Varlıklar: İştirakler+Bağlı Ortaklıklar+Bağlı Menkul Değerler+Sabit Kıymetler

Yabancı Kaynaklar: Mevduat+Mevduat Dışı Yabancı Kaynaklar

Mevduat Dışı Yabancı Kaynaklar: Kullanılan Krediler+Çıkarılan Menkul Kıymetler

Kullanılan Krediler: Yurtiçi Bankalar+Bankalararası Para Piyasası+Merkez Bankası+Fonlar+Alınan Dış Krediler

* Uygulama konusu altı büyük bankanın ve bankacılık sektörünün bilanço ve gelir tablolarına ilişkin verilere, TBB'nin resmi internet sitesi olan "www.tbb.org.tr" adresinden ulaşılmıştır.

⁷³ Takan, a.g.e. , ss. 152-154

Özsermaye: Ödenmiş Sermaye+Yedek Akçeler+Yeniden Değerleme Fonu+Geçmiş Yıl Zararları

Serbest Sermaye: Özsermaye-Duran Varlıklar

Öz Kaynaklar: Özsermaye+Dönem Net Kârı (Zararı)

Likit Aktifler: Nakit Değerler ve TCMB+Alım Satım Amaçlı Menkul Değerler+Bankalar ve Diğer Mali Kuruluşlar+Para Piyasaları+Satılmaya Hazır Menkul Değerler+Zorunlu Karşılıklar

Faiz Marjı: Faiz Gelirleri-Faiz Giderleri

2. SERMAYE YETERLİLİĞİ ORANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA

Mevcut sermaye yeterlilik oranları gerekenin üzerinde olursa, kurum daha yüksek oranda varlık ve kaynak büyümesine gereksinim duyar. Oranlar gerekenin altında olursa, varlık ve kaynak büyümesinin, özkaynaktaki büyümeden daha düşük olmasını gerektirir. Daha önce de belirtildiği gibi bankaların sermaye yeterliliğini ölçmek için kullanılan başlıca üç oran bulunmaktadır.

2.1. Finansal Bağımsızlık Oranı Uygulaması

Tablo 5. Bankaların 5 Yıllık Finansal Bağımsızlık Oranları

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	13,3	17,1	17,8	12,1	11,1
Garanti B.	8,6	10,9	12,1	10,7	8,4
Halk B.	10,5	13,3	11,7	11,8	9,0
İş B.	17,9	18,0	19,8	15,2	11,8
Vakıflar B.	6,0	6,9	8,3	13,2	11,4
Ziraat B.	11,0	12,5	8,9	8,9	6,7
Sektör	12,1	14,2	15,0	13,5	11,2

Banka özkaynaklarının toplam aktifler içindeki payını gösteren finansal bağımsızlık oranı, sermayenin durumu hakkında da bilgi vermektedir. Yıllar itibariyle bakıldığında, Garanti Bankası, Halk Bankası ve Vakıflar Bankası'nın

sektör ortalamalarının altında oranlarla çalıştığı gözlenmektedir. Diğer üç banka ise genel olarak sektör ortalamasının üzerinde finansal bağımsızlık oranlarına sahiptirler.

Akbank'ın finansal bağımsızlık oranları incelendiğinde; özellikle 2005 yılında bir önceki yıla göre önemli bir oranda düşüş gözlenmektedir. Banka, aktif kalemlerinin değerini 2004 yılına göre oldukça büyük bir miktarda artırırken, özkaynakları ise hemen hemen hiç değişmemiştir. Dolayısıyla, tabloda görülen bu önemli fark, bankanın özkaynak yapısını yeniden gözden geçirmesi gerektiğinin işareti olarak kabul edilebilir.

Garanti Bankası ve İş Bankası için de Akbank için gözlenen durum geçerlidir. 2004 yılından sonra, bankaların özkaynaklarında yaşanan büyüme, aktif kalemlerinin değerindeki büyüme karşısında oldukça geride kalmıştır. Bu da bankaların, özkaynaklardan çok yabancı kaynaklara yöneldiğini göstermektedir. Garanti Bankası'nın ve İş Bankası'nın özkaynaklarında, 2006 yılının ilk yarısında da yeterli büyüme gerçekleştirilememiştir.

Bankaların özkaynaklarının, aktifleri karşısındaki sözkonusu gelişme yetersizliği Ziraat Bankası ve Halk Bankası'nda 2003 yılından sonra gözlenmektedir. Diğer bankaların aksine Vakıflar Bankası, özellikle 2005 yılında özkaynaklarını %100'den daha yüksek bir seviyede artırmış; bu da bankanın finansal bağımsızlık oranına olumlu biçimde yansımıştır.

Bankacılık sektöründe 2003 yılında toplam özkaynaklar, %38 oranında artarken, özkaynakların toplam aktiflere oranı, %12,1'den %14,2'ye çıkmıştır. Özkaynaklardaki iyileşmeye en önemli katkı, dönem kârındaki artıştan gelmiştir. Özkaynakların reel olarak büyümesi yanında, duran varlıkların reel olarak azalması da serbest özkaynaklardaki artışın sürmesini temin etmiştir.

2004 yılında, toplam özkaynaklar %29 oranında artarak 46 katrilyon TL'ye (34,4 milyar dolar) yükselmiştir. Özkaynakların toplam aktiflere oranı yüzde 14,2'den yüzde 15'e yükselmiştir. Özkaynaklardaki iyileşmeye en önemli katkı, yedek akçeler ve ödenmiş sermayedeki artış ile geçmiş yıllar zararının azalmasından gelmiştir. Özkaynakların reel olarak büyümesi yanında, duran aktiflerin toplam

aktiflerden daha yavaş artması, serbest özkaynaklardaki artışın sürmesini sağlamıştır. Serbest özkaynaklar (özkaynaklar-duran varlıklar-karşılık sonrası tahsili gecikmiş alacaklar) 15 katrilyon TL'den 23 katrilyon TL'ye yükselmiştir. Serbest özkaynakların toplam aktiflere oranı yüzde 6,1'dan yüzde 7,6'ya yükselmiştir.

2005 yılında toplam özkaynaklar, %17 oranında artarak 53,7 milyar YTL'ye yükselmiştir. Ancak, toplam aktiflerin 2005 yılı içinde, özkaynaklardan daha hızlı artmasına bağlı olarak bankacılık sektörünün finansal bağımsızlık oranında düşüş yaşanmıştır.

2006 yılı dikkate alındığında, sektör özkaynakları, 12 aylık dönemde %8 oranında artarak 50,8 milyar YTL olmuştur. Yıl sonuna göre ise özkaynaklar, %5,4 oranında azalmıştır. Öte yandan, aktiflerdeki büyümeye ve özkaynaklardaki düşüşe paralel olarak, özkaynakların toplam aktiflere oranı da %11,2 düzeyine gerilemiştir.

2.2. Finansal Kaldıraç Oranı Uygulaması

Tablo 6. Bankaların 5 Yıllık Finansal Kaldıraç Oranları

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	16,0	21,6	23,0	14,4	13,0
Garanti B.	10,0	12,9	14,3	12,6	9,8
Halk B.	13,0	17,0	14,6	14,9	10,7
İş B.	23,0	23,2	26,4	18,9	14,1
Vakıflar B.	6,9	7,9	9,7	16,0	13,5
Ziraat B.	14,3	16,6	10,9	11,1	7,8
Sektör	15,2	18,2	19,4	17,1	13,6

Finansal kaldıraç oranı bankaların, yabancı kaynaklarını ne ölçüde özkaynaklarıyla karşılayabildiklerini gösteren bir orandır.

Akbank, finansal kaldıraç oranı bakımından 2005 yılına kadar, sektör ortalamasının üzerinde çalışmıştır. Ancak 2005 yılında, bankanın yabancı kaynakları olarak kabul edilen mevduat, para piyasaları ve alınan krediler kalemlerinde yaşanan, yaklaşık %100'e yakın büyümeler karşısında, bankanın özkaynaklarındaki büyümenin yetersiz kalması sonucu finansal kaldıraç oranı %8,6 oranında bir düşüş yaşamıştır. Bu durum da bankanın, faaliyetlerini özkaynaklarından daha çok yabancı kaynaklarıyla finanse etmeye başladığının bir göstergesidir.

Yıllar itibariyle, zaten sektör ortalamasının altında finansal kaldıraç oranıyla çalışan Garanti Bankası ve sektör ortalamasının üzerinde finansal kaldıraç oranıyla çalışan İş Bankası için de Akbank için yapılan yorum geçerlidir. 2005 yılında, bankaların özkaynaklarında yaşanamayan büyüme, bankaların ana kaynaklarından olan mevduatlarında, para piyasalarında ve aldığı kredilerde yaşadığı büyüme karşısında yetersiz kalmıştır.

Vakıflar Bankası, 2002-2004 yılları arasında gerçekleştirdiği istikrarlı gidişine diğer bankalarda olduğu gibi 2005 yılında değiştirmiştir. Ancak, finansal kaldıraç oranı bakımından diğer bankaların aksine, olumlu bir gelişme yaşanmıştır. 2004 yılında toplam pasifler arasındaki payı %8,3 olan özkaynaklarını, 2005 yılında %13,2'ye çıkararak banka yönetimi, yabancı kaynakları karşısında özkaynaklarını, %100'den büyük bir büyümeyle, daha kuvvetli duruma getirmiştir.

Birer devlet bankası olan Halk Bankası ve Ziraat Bankası'nın finansal kaldıraç oranları, yıllar itibariyle sektör ortalamasının altında kalmıştır. Bankalar özkaynaklarını, yabancı kaynakları karşısında diğer bankalara oranla daha düşük tutmuştur.

Bankacılık sektörünün finansal kaldıraç oranında 2006 yılının ilk yarısında yaşanan düşüş, özellikle mevduat kaleminde yaşanan %36'lık artışa bağlanabilir. Yurtdışından sağlanan krediler de mevduat dışı yabancı kaynakların oranının artmasında etkili olmuştur. Özkaynaklardaki %8'lik artış, yabancı kaynaklardaki artışı karşılayamamıştır.

2.3. Duran Varlıkların Özkaynaklara Oranı Uygulaması

Tablo 7. Bankaların 5 Yıllık Duran Varlık/Özkaynak Oranları

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	14,9	11,9	11,0	10,8	10,8
Garanti B.	73,0	53,0	40,6	36,5	29,1
Halk B.	22,3	18,1	23,4	22,3	24,0
İş B.	47,1	39,4	25,1	18,2	21,5
Vakıflar B.	124,5	83,8	56,0	24,2	23,4
Ziraat B.	14,9	11,8	14,6	12,6	15,9
Sektör	38,5	29,8	23,4	17,6	19,2

Duran varlıkların özkaynaklara bölünmesi yoluyla bulunan bu oranın yüksek olması, bankaların düşük özkaynaklarının yanı sıra oldukça yüksek duran değerlere sahip olduğunu göstermektedir. Akbank ve Ziraat Bankası'nın oranlarına bakıldığında, değerlerin hem diğer bankalara hem de sektör ortalamasına göre oldukça düşük olduğu söylenebilir. Özellikle kamu bankalarında duran varlık/özkaynak oranının düşük olması normaldir. Bazı özel sermayeli bankaların duran değerleri, özel konumlarından dolayı oldukça yüksektir. Kamu bankalarının duran değerleri, özel bankalara kıyasla daha azdır.

Garanti Bankası ve Vakıflar Bankası'nın oranlarında yıllar itibariyle görülen önemli ölçüdeki azalmaların nedeni, bankaların duran değerlerinde olan azalmadan kaynaklanmamaktadır. Aksine bankaların duran değerleri az da olsa artış göstermiştir. Ancak, bankaların özkaynaklarında meydana gelen büyüme, duran varlıklarda meydana gelen büyümeye oranla çok daha yüksek seviyelerde gerçekleştiğinden, duran varlık/özkaynak oranında azalma eğilimi gözlenmiştir. Özellikle Vakıflar Bankası'nın 2002 yılındaki duran varlıklarının değeri, özkaynaklarının üzerindeyken bir sonraki yıl duran varlıklarda artış gözlenmesine rağmen, özkaynaklarındaki büyüme yüksek gerçekleştiğinden oran düşmüştür.

İş Bankası'nın oranları sektör ortalamasının üzerinde, Halk Bankası'nın oranları sektör ortalamasının altında seyretmesine rağmen benzer karakterde bir gelişme göstermişlerdir. Sadece 2004 yılında gerçekleşen oranlar zıt karakterlidir.

Sektör ortalamaları duran varlıkların özkaynaklara oranı bakımından incelendiğinde, 2006 yılına kadar istikrarlı bir şekilde düştüğü gözlenebilir. Sektördeki bankaların aktif ve pasif yapıları incelendiğinde, duran varlıkların büyüme oranının oldukça düşük kaldığı ve hatta duran varlık değerlerinin azaldığı, buna karşılık özkaynak değerlerinde oldukça önemli derecede artışların gerçekleştiği söylenebilir. 2006 yılının ilk yarısında ise duran varlık değerinde azalma yaşanmasına rağmen oranın yükselmesinin nedeni, sektörün özkaynak değerinin %10'un üzerinde yaşadığı düşüştür.

3. AKTİF KALİTESİ ORANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA

Bankaların aktif kalitesini ölçmek için başlıca üç orandan söz edilebilir.

3.1. Kredilerin Toplam Aktiflere Oranı Uygulaması

Tablo 8. Bankaların 5 Yıllık Krediler/Toplam Aktifler Oranı

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	25,7	29,6	37,1	42,2	49,4
Garanti B.	28,9	30,7	40,0	46,4	54,0
Halk B.	6,9	13,0	16,9	23,0	27,6
İş B.	30,5	27,6	32,3	32,6	39,9
Vakıflar B.	26,6	27,5	33,3	36,8	47,6
Ziraat B.	12,6	11,8	16,0	20,6	20,8
Sektör	26,5	28,0	33,7	38,6	43,7

Krediler/Toplam Aktifler oranı, bankaların toplam aktifleri içinde kredilerin oynadığı rolü gösteren bir orandır. Oranın yüksekliği, bankanın en önemli başta gelen görevlerinden birisi olan kredi verme işlemini başarıyla gerçekleştirdiğini gösterir. Ancak, bu oranın çok yüksek olması da bankanın rizikosunu arttırır. Kredi müşterilerinin göstermiş oldukları teminatların sağlamlığına bağlı olarak, kredilerin geri ödenmeme rizikosu kendisini gösterir.

Akbank, Garanti Bankası, İş Bankası ve Vakıflar Bankası'nın oran değerleri incelendiğinde, yıllar itibariyle sektör ortalamasının üzerinde ya da civarında gerçekleştiği ve istikrarlı şekilde arttığı söylenebilir. Bankaların müşterilerine kullandırdıkları kredilerin, diğer aktif kalemlerin içindeki değeri yükselmiştir. Bu da bankaların kredi mekanizmalarının iyi çalıştığını ve temel faaliyetlerinden birisi olan kredi verme işlevini başarıyla yerine getirdiğini gösterir.

Ziraat Bankası ve Halk Bankası'nın toplam krediler/toplam aktifler oranlarının, uygulama konusu diğer bankalara ve sektör ortalamalarına göre oldukça düşük seviyede kalması, banka yönetimi açısından olumsuz bir nottur. Halk Bankası'nın oran değerleri istikrarlı biçimde artmasına rağmen, özellikle rekabetçi ortamın hakim olduğu bankacılık sektörünün altında bir düzeyde kalması Pazar payını azaltıcı etki yapar. Banka yöneticilerinin, kredi faaliyetleri ve kredi verme koşullarını yeniden gözden geçirmesi ve esnek bir yapıya kavuşmaları gerekmektedir.

Bankacılık sektörünün toplam krediler/toplam aktifler oranında yıllar itibariyle, istikrarlı bir artış gözlenmektedir. Özellikle Şubat 2001 krizine kadar toplam aktifler içindeki payı düşme eğilimi gösteren kredilerin payı, 2001 yılı ortalarından itibaren artmaya başlamış ve devamlı olarak bir artış eğilimi göstermiştir. Özellikle YTL cinsinden verilenlerin daha büyük olduğu kredi stoğundaki artışta, başta konut ve otomobil kredileri olmak üzere, tüketici kredileri ve kredi kartları yoluyla kullanılan kredilerdeki artış etkili olmuştur.

3.2. Takipteki Kredilerin Toplam Kredilere Oranı Uygulaması

Tablo 9. Bankaların 5 Yıllık Takipteki Krediler/Toplam Krediler Oranı
(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Garanti B.	4,3	2,3	1,8	1,4	0,7
Halk B.	0,7	1,3	1,0	0,3	0,2
İş B.	9,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Vakıflar B.	14,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Ziraat B.	14,7	1,2	0,7	0,4	0,4
Sektör	6,6	1,4	0,7	0,5	0,4

Bu oran, toplam krediler içinde takipteki kredilerin payını gösterir. Ancak, problemlili kredilerin izlendiği takipteki krediler, bankaların bilançolarında en çok gizledikleri büyüklüklerdendir. Bankaların kamuoyuna açıkladıkları bilançolarla, bağımsız denetim şirketleri tarafından denetlenmiş bilançolarındaki takipli kredilerde ortaya çıkan farklılıklar da bu durumun göstergelerinden birisidir. Bir kredinin takibe alınması, sözkonusu kredinin sorunlu olduğunu, başka bir deyişle, geri ödenmeme rizikosunun fazla olduğunu gösterir.

Tablo incelendiğinde, özellikle Vakıflar Bankası ve Ziraat Bankası'nın 2002 yılı sonu oranlarının çok yüksek olduğu görülmektedir. Bir anlamda 2001 krizinden sonra kullandıkları kredilerin ödenmeme rizikolarının yüksek olduğu ve bankalar tarafından takibe alındıkları söylenebilir. Takibe alınan kredilerin sorunları çözüldükten sonra da takipli kredilerin, toplam krediler içindeki payı da oldukça düşmüştür.

Sektör ortalamalarına da bakıldığında özellikle 2002 yılından sonra, takipteki kredilerin toplam krediler içindeki payı azalma eğilimi göstermiştir. Bu da ekonomide yaşanan olumlu gelişmelerin, bankaların kredi müşterilerinin teminatlarının sağlamlığının artmasına ve belirsizliğin belli ölçüde azalmasının sonucudur. Bankaların takipteki kredilerinin az olması, kredi mekanizmasında müşteri analiz ve takiplerinin yeterince iyi yapıldığının göstergesidir.

3.3. Duran Varlıkların Toplam Aktiflere Oranı Uygulaması

Tablo 10. Bankaların 5 Yıllık Duran Varlık/Toplam Aktif Oranı

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	3,2	3,3	3,1	2,2	2,2
Garanti B.	13,7	13,5	11,5	6,3	4,3
Halk B.	3,0	2,7	3,1	2,8	2,4
İş B.	23,1	17,2	17,5	10,2	8,1
Vakıflar B.	14,2	8,5	6,7	5,1	4,4
Ziraat B.	4,6	2,5	2,0	1,7	1,7
Sektör	10,3	8,1	7,4	5,3	4,7

Duran varlıkların toplam aktifler içindeki payını gösteren duran varlıklar/toplam aktif oranının yüksekliği, bankaların aktiflerinin getirisinin yüksek olduğunu gösterir. Likiditesi yüksek değerlerin getirisi duran varlıklara göre daha azdır. Uygulamaya konu bankalar içinde İş Bankası'nın aktif kalitesi, duran varlıklar bakımından daha iyidir. Ancak, likit değerlerin fazlalığı, bankanın ani bir ihtiyaçta likidite sorunuyla karşılaşmamasını sağlayacağından, duran varlıkların çok olması da bu yönüyle zararlıdır.

Daha önce de belirtildiği gibi, kamu bankalarının duran değerleri özel bankalar oranına daha düşüktür. Bu nedenle duran değerlerin toplam aktifler içindeki payları da düşük olacaktır. Akbank, Ziraat Bankası ve Halk Bankası'nın duran varlıklarının toplam aktifler içindeki değerlerinin sektör ortalaması altında, düşük seviyelerde kalmasının nedeni budur.

Tabloya bakıldığında en dikkat çekici nokta, Vakıflar Bankası'nın duran varlık/toplam aktif oranında görülen yüksek düşüştür. Daha önceki oranların yorumunda da belirtildiği gibi, oranın bu derecede düşmesi, duran varlıklarda yaşanan azalışa değil, bankanın duran varlıkları dışındaki aktif kalemlerinde yaşadığı artışa bağlıdır. Bankanın duran varlık değeri, 2002 yılına göre 2003 yılında azalmamış, aksine artmıştır.

Bankacılık sektöründe, 2002-2006 yılları arasında, duran varlık/toplam aktif oranında istikrarlı bir düşüş gözlenmektedir. Duran varlık değerlerinde artış gözlenirken, toplam aktifler içindeki paylarında gözlenen azalmada; enflasyondaki düşüş, iştirak ve bağlı ortaklıkların satışı yoluyla aktif kalitesinin iyileştirilmesi politikaları yanında düzenlemelerde yapılan değişikliklere uyum sağlanması yönündeki yaklaşım önemli rol oynamıştır⁷⁴.

4. GELİR-GİDER YAPISI ORANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA

Bankaların gelir-gider yapısı incelenmek istendiğinde başlıca iki orandan yararlanılabilir.

4.1. Net Faiz Gelirinin Toplam Aktiflere Oranı Uygulaması

Tablo 11. Bankaların 5 Yıllık Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler Oranı

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	6,7	5,9	7,3	4,9	1,1
Garanti B.	1,7	5,3	4,9	4,6	1,9
Halk B.	7,9	7,0	5,0	3,4	1,5
İş B.	4,8	3,5	5,4	4,1	2,0
Vakıflar B.	2,5	1,9	4,9	4,1	2,3
Ziraat B.	8,5	7,5	6,5	4,4	2,0
Sektör	6,0	4,5	5,8	4,6	2,1

Net faiz geliri/toplam aktifler oranı, bankanın aktiflerinden elde etmiş olduğu gelirlerin ne kadarının faiz gelirleri olduğunun göstergesidir. Net faiz geliri; kredilerden, zorunlu karşılıklardan, bankalardan, para piyasası işlemlerinden ve menkul değerlerden alınan faizlerin toplamı ile mevduata, para piyasası işlemlerine, kullanılan kredilere ve ihraç edilen menkul kıymetlere verilen faizle arasındaki farkı ifade eder.

⁷⁴ <http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2003/ekonomi.pdf/13.07.2006>

Bankaların başlıca gelirleri arasında yer alan faiz gelirlerinin yüksekliği, özellikle kredi faaliyetlerinin ve para piyasası işlemlerin iyi bir şekilde gerçekleştirildiğini gösterir. Bankaların net faiz gelirlerinde çok büyük bir dalgalanma görülmemesine karşılık, aktif toplamındaki değişimler karşısında yeterli değişmeyi gösteremediğinden, net faiz geliri/aktif toplamı oranlarında dalgalanmalar gözükmemektedir.

Bankacılık sektöründe, 2002 yılında, bir önceki yıla göre faiz gelir ve giderlerinde düşüş gerçekleşmiştir. Bu gelişmede, enflasyondaki düşüşe bağlı olarak faiz oranlarının düşmesi, menkul kıymet portföyü içinde döviz cinsinden veya dövize endeksli kâğıtların payının artması, vergi avantajı nedeniyle mevduat talebinin kamu menkul kıymetlerine yönelmesi etkili rol oynamıştır. Bu gelişmeye bağlı olarak net faiz gelirleri %47 oranında azalmış, aktiflerin net faiz getirisi de %11,2'den %6'ya gerilemiştir⁷⁵.

2003 yılında bankacılık sisteminin net faiz gelirinin azalmasında, menkul kıymetler portföyünden elde edilen faiz gelirlerinin azalması etkili olmuştur. Buna karşılık, kredilerdeki artışa bağlı olarak, kredilerden elde edilen faiz gelirleri yavaş da olsa artmıştır. 2004 yılında, bankacılık sisteminin net faiz geliri, yüzde 57 oranında artmıştır. Faiz oranlarının düştüğü bir ortamda, aktiflerin pasiflerden daha uzun vadeli olması ve toplam kredi hacmindeki artış, net faiz gelirlerinin artışında etkili olmuştur.

2005 yılında bankacılık sisteminin net faiz geliri, %3 oranında artmıştır. Faizler genel düzeyindeki gerileme sonucu, menkul değerlerden alınan faizler azalırken, kredilerin artması kredilerden sağlanan faiz gelirlerinin artmasını temin etmiştir. Genel olarak faiz gelirlerindeki artış sınırlı kalmıştır. 2006 yılında gerçekleşen net faiz gelirindeki artış ise kredi miktarının artması sonucu elde edilen kredi faizlerinin katkısıyla olmuştur.

---

⁷⁵ <http://www.tbb.org.tr/v12/2003.asp/13.07.2006>

4.2. Net Faiz Gelirinin Toplam Faaliyet Gelirlerine Oranı Uygulaması

Tablo 12. Bankaların 5 Yıllık Net Faiz Geliri/Toplam Faaliyet Gelirleri Oranı

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	62,7	46,3	73,5	69,9	66,8
Garanti B.	67,6	4,5	59,9	61,3	59,3
Halk B.	61,4	69,3	78,8	59,1	56,5
İş B.	63,2	39,0	56,4	59,7	55,0
Vakıflar B.	36,8	25,0	65,8	68,6	70,5
Ziraat B.	83,2	77,3	80,1	69,4	70,1
Sektör	64,3	48,1	67,2	64,2	62,8

Bankanın toplam faaliyet gelirleri içinde net faiz gelirlerinin payını gösteren bu oran, kredi faaliyetleri ve kredi faaliyetlerinden elde edilen faiz gelirleri ile bankalararası piyasa işlemleri ve bu işlemlerden elde edilen faiz gelirleri hakkında da bilgi vermektedir.

Tablo incelendiğinde ilk göze çarpan nokta, Akbank'ın 2003 ve 2004 yıllarında yaşamış olduğu gelişmelerdir. Banka, 2002 yılında %62,7'lik bir oranla çalışırken, 2003 yılında %16,4'lük bir gerileme olmuştur. Ancak, bu gerilemenin nedeni net faiz gelirlerinde yaşanan düşüş değildir. Bankanın faaliyet gelirleri toplamı, bir önceki yıla oranla önemli derecede artmıştır. 2004 yılı oranındaki artışın nedeni ise faaliyet gelirleri toplamındaki çok düşük değişmeye karşın, net faiz gelirinde önemli derecede gerçekleşen artıştır.

Garanti Bankası'nın 2003 yılı net faiz geliri/toplam faaliyet gelirleri oranının %4,5 düzeyine gerilemesinin sebebi de net faiz gelirinde yaşanan büyük düşüştür. Kredilerden alınan faizlerden çok, para piyasası işlemlerinden ve menkul kıymetlerden beklenen düzeyde faiz elde edilememesi bu düşüşte etkili olmuştur.

Halk Bankası'nın 2005 yılında, İş Bankası'nın 2003 yılında, Ziraat Bankası'nın 2005 yılında yaşamış oldukları düşüş ve Vakıflar Bankası'nın 2004 yılında yaşamış oldukları gelişme için de benzer yorumları yapmak mümkündür. Bir

kamu bankası olan Ziraat Bankası'nın net faiz geliri/toplam faaliyet gelirleri oranının diğer bankalara göre ve sektör ortalamasına göre oldukça iyi durumda olmasına da dikkat edilmelidir.

Bankacılık sisteminin oranlarına bakıldığında da dikkat çeken yıl, 2003 yılıdır. 2003 yılında bankacılık sektöründe, net faiz gelirinde %12 oranında bir düşüş gerçekleşirken, faaliyet gelirleri toplamında da %18'lik bir artış olmuştur. Bu da net faiz geliri/toplam faaliyet geliri oranına yansımıştır.

5. LİKİDİTE ORANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA

Bankaların likidite durumunu ölçmek için kullanılan finansal oranlar incelendiğinde, başlıca üç oran olduğu gözlenmektedir.

5.1. Likit Değerlerin Toplam Aktiflere Oranı Uygulaması

Tablo 13. Bankaların 5 Yıllık Likit Değer/Toplam Aktif Oranı

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	60,8	56,0	54,0	50,7	45,4
Garanti B.	26,4	30,9	32,5	37,4	28,2
Halk B.	6,9	16,0	9,6	20,4	25,9
İş B.	38,0	46,4	44,9	52,3	48,8
Vakıflar B.	45,9	53,4	54,3	53,3	45,0
Ziraat B.	20,7	34,4	34,1	39,9	44,1
Sektör	34,3	38,8	37,4	39,9	36,6

Bankalar, diğer bütün işletmeler gibi kâr amacı güden kuruluşlardır. Bankalar bir yandan kârlarını maksimize edecek şekilde davranırlarken, diğer yandan kendilerini güvenceye almak isterler. Bankalar, kazançlarını artırmak için daha fazla kredi vermek, daha fazla yatırım yapmak, bunun için de daha fazla fona sahip olmak zorundadır.

Banka yönetimi, bir yandan likidite ve emniyet, öte yandan gelir ve kârlılık arasında bir denge kurmak zorundadır. Bir aktif değer ne kadar likitse getirisi o kadar azdır. Bankalar, kâr amacı güden kurumlar olduklarından, kâr elde etmek için paraya dönüşme hızı az olan alanlara kredi vermemeleri veya yatırım yapmamaları gerekebilir. Bankaların güvenlerini kaybetmelerinin ve batmalarının nedeni, likiditelerini kaybedip taahhütlerini yerine getirememesidir.

Bankanın likiditesinin ölçülmesinde önemli rol oynayan likit değerler/toplam aktifler oranının yüksek olması, bankanın mevcut değerlerini sabit varlık ve iştirakler gibi donuk değerlere harcamadığını gösterir. Banka yönetimi tarafından bankanın parası, en yüksek verim sağlayan yatırımlara yönlendirilebilir.

Özel bankaların duran varlık değerlerinin nispeten yüksek olması nedeniyle, kamu bankalarının likidite oranları yüksek görülebilir. Bu nedenle sektör ortalamasının üzerinde likidite oranıyla çalıştıkları gözlenebilir. Akbank'ın 2003 yılında, oranının artmış olması likit değerlerinin bir önceki yıla göre önemli miktarda artmasıdır. Ayrıca, tabloda göze çarpan diğer önemli nokta yine Akbank'ın 2005 yılında yaşamış olduğu gelişmedir. Bankanın likit değerlerinden özellikle menkul değer kalemlerindeki çok önemli artışlar, bu gelişmede etkili olmuştur. Göze çarpan başka bir nokta da Ziraat Bankası'nın 2003 yılında yaşadığı oran artışıdır. Bankanın, nakit değerler ve merkez bankası ile menkul değerler kalemlerinde meydana gelen önemli ve büyük miktardaki artışlar sonucu likit değerlerinin artması, oranı artırmıştır.

Bankacılık sektörü ise likit değerler/toplam aktifler oranı bakımından istikrarlı bir gelişme göstermiştir. Bankacılık sektörüne duyulan güvenin korunabilmesi ve müşteri isteklerine anında cevap verilebilmesi için gerekli likidite düzeyine ulaşmış olmak çok önemlidir. Ancak, getirisi düşük olan likit değerlerin gereğinden fazla miktarda bulundurulması da banka getirilerini azaltıcı etki yapar.

5.2. Likit Değerlerin Yabancı Kaynaklara Oranı Uygulaması

Tablo 14. Bankaların 5 Yıllık Likit Değer/Yabancı Kaynak Oranı

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	81,6	63,7	69,7	60,2	53,5
Garanti B.	30,6	36,4	38,5	44,0	33,0
Halk B.	8,5	20,6	12,0	25,8	30,7
İş B.	48,9	59,5	59,7	65,0	58,1
Vakıflar B.	53,0	61,8	63,4	64,9	53,3
Ziraat B.	26,7	45,7	42,0	49,7	51,4
Sektör	43,0	49,8	48,3	50,3	44,7

Likit değerlerin yabancı kaynakları karşılama oranı olarak da nitelendirilebilecek likit değerler/yabancı kaynaklar oranının yüksek olması, ani bir konjonktür durumunda, bankanın yükümlülüklerini yerine getirebilme düzeyini gösterir.

Tablo incelendiğinde, Akbank'ın oran değerlerinin diğer bankalara ve sektör ortalamasına göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Banka yönetimi, rizikoyu sevmeyen bir yapıda çalışmakta ve getirilerinin az olduğunu bilmesine karşın yüksek likiditeli aktiflerle faaliyetlerini sürdürmüştür. Ancak, olağanüstü bir durumda, yükümlülüklerini, bir anlamda yabancı kaynaklarını anında karşılayabilme yeteneği en fazla olan banka görünümündedir. Bankanın yabancı kaynaklarının düzeyi, diğer bankalara yakın olmasına karşın likit aktiflerinin düzeyi yüksektir.

Tabloda dikkat çeken en önemli gelişme, Ziraat Bankası'nın oranında 2003 yılında yaşanan %19'luk gelişmedir. Bankanın likit aktiflerinin değeri bir önceki yıla göre %100'ün üzerinde artarken, aynı zamanda yabancı kaynak değerindeki düşüş, likit aktif/yabancı kaynak oranındaki önemli artışın nedeni olarak gösterilebilir.

Bankacılık sektöründe yıllar itibariyle, likit aktif/yabancı kaynak oranında istikrarlı bir seyir hakimdir. Yalnız, 2006 yılında yaşanan düşüş, bankanın likit

aktiflerinde meydana gelen küçük büyümenin, yabancı kaynaklarda oluşan büyümeyi karşılayacak düzeyde olmamasından kaynaklanmaktadır.

5.3. Likit Değerlerin Mevduata Oranı Uygulaması

Tablo 15. Bankaların 5 Yıllık Likit Değer/Mevduat Oranları

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	99,7	77,9	94,6	84,4	37,0
Garanti B.	39,2	48,0	48,4	57,9	48,8
Halk B.	10,5	22,5	12,7	26,4	32,1
İş B.	54,0	73,6	71,2	89,1	81,5
Vakıflar B.	61,8	72,0	74,8	75,2	67,2
Ziraat B.	27,9	47,4	42,8	50,2	51,9
Sektör	51,2	60,3	58,1	62,5	57,3

Banka müşterileri, bankaya yatırmış oldukları mevduatı çekmek istediklerinde, anında ödeme yapılmasını beklerler. Bu durumda da bankanın yeterli derecede likit değere sahip olması gerekir. Böylece, banka müşterilerinin bankaya olan güvenleri de sarsılmamış olur. Bankalar güven ilkesi üzerine kurulmuş işletmeler olduklarından, bu konuya önem vermeleri gerekmektedir.

Likit değerlerin yabancı kaynakları karşılama oranında olduğu gibi Akbank, yıllar itibariyle, mevduatlarını karşılama bakımından likit değerleri en iyi düzeyde olan bankadır. Ancak 2003 yılında ve 2006 yılında büyük düşüş gözlenmektedir. Bu düşüşlerde, bir önceki yıllara göre yaşanan mevduat artışının yanında, likit aktiflerin de azalışı etkili olmuştur.

Halk Bankası ve Ziraat Bankası, mevduatlarını karşılayacak likit aktifler bakımından, uygulama konusu diğer bankalardan ve sektör ortalamasından daha düşük oranlarda çalışmaktadırlar. Ani bir kriz döneminde, mevduat sahiplerinin çekmek istedikleri mevduatları karşılamaya yetecek düzeyde likit değerleri nispeten daha azdır. Bu da bankalara olan güveni sarsan bir etki yapar.

Bankacılık sektörünün likit değerler/mevduat oranında, 2003 yılında gözlenen önemli derecedeki artış, bankanın mevduatında meydana gelen artışa oranla likit değerlerindeki artışın çok daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

6. KÂRLILIK ORANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA

Uygulamaya konu bankaların kârlılıklarıyla ilgili fikir edinebilmek amacıyla, başlıca iki finansal orana ilişkin uygulama yapılacaktır.

6.1. Aktif Kârlılığı Oranı (ROA) Uygulaması

Tablo 16. Bankaların 5 Yıllık Aktif Kârlılığı Oranları

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	2,8	4,5	2,9	2,7	1,6
Garanti B.	0,6	1,3	1,7	1,9	1,1
Halk B.	3,4	2,5	2,1	2,0	0,9
İş B.	1,3	1,4	1,6	1,5	1,1
Vakıflar B.	2,4	1,4	2,6	1,7	1,3
Ziraat B.	0,4	2,3	2,7	2,8	1,0
Sektör	1,1	2,2	2,1	1,4	1,1

Kârlılık, uzun dönemde bankaların verimliliğini belirlemede ana ölçüttür. Yani, bankaların faaliyetleri ile ne kadar getiri elde ettiklerinin göstergesidir. Kârlılığın belirlenmesinde, aktiflerin ve hisse senetlerinin getirilerine bakılması genel kabul görmüştür. ROA bir anlamda, bankaların kaynak kullanımının etkinliğinin bir göstergesidir.

Bankaların aktiflerinin getirisinin ölçülmesinde önemli katkısı bulunan aktif kârlılığı oranının; bankacılık sektörü için 1 olması normal karşılanmaktadır. Uygulamaya konu Türk bankacılık sektörünün ortalama oran değeri ve bankaların oranları incelendiğinde, %1'lik standart oranın üzerinde ROA katsayılarıyla karşılaşılr. Bunun nedeni, Türkiye'de bankaların, yüksek kâr düzeyleriyle çalışıyor olmalarıdır. Yalnızca, Garanti Bankası ve Ziraat Bankaları'nın kriz sonrasındaki yılda, Halk Bankası'nın da 2006 yılının ilk yarısında ROA katsayıları 1'in hemen altındadır.

Bankacılık sisteminin 2003 yılında yaşadığı kâr hacmindeki iyileşmeye en önemli katkı, bankacılık hizmet gelirlerindeki artış, sermaye piyasası işlem kârlarındaki hızlı büyüme ve net kambiyo zararının kâra dönmesi olmuştur. Bu arada aktif satışından elde edilen kâr yanında, faaliyet giderlerindeki sınırlı artış da bankaların kâr performansını olumlu yönde etkilemiştir⁷⁶. 2005 yılında ise özel karşılıkların %20 artması sonucu, net kârda yaşanan düşüş orana yansımıştır.

6.2. Özkaynak Kârlılığı Oranı (ROE) Uygulaması

Tablo 17. Bankaların 5 Yıllık Özkaynak Kârlılığı Oranları

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	21,1	26,3	16,4	22,6	14,9
Garanti B.	7,3	12,3	14,2	18,2	13,0
Halk B.	32,5	18,9	17,5	16,6	10,4
İş B.	7,3	7,5	8,3	9,9	9,0
Vakıflar B.	40,3	19,8	31,0	12,6	9,0
Ziraat B.	3,8	18,4	30,3	31,1	15,4
Sektör	9,2	15,8	14,0	10,6	9,8

Özkaynakların kârlılığı oranı, bankalarının özkaynaklarından ne ölçüde faydalanabildiklerinin göstergesidir. Bu oranın artışı finansal kaldıraç oranı büyümesi ile paralellik gösterir. Orandaki düşüş, bankanın kârlılık oranında bir düşüş olarak gösterilmektedir.

Akbank'ın 2004 yılında yaşadığı düşüşün nedeni, özkaynaklarındaki önemli derecede artıştır. 2006 yılında yaşanan düşüşte ise, özkaynak değeri fazla değişmemesine rağmen, net kârında yaşadığı önemli derecedeki azalma etkili olmuştur. İş Bankası, diğer bankaların oranlarının ve sektör ortalamalarının çok altında ROE katsayılarıyla çalışmıştır. Vakıflar Bankası'nın oranları gözlemlendiğinde ise çok istikrarsız bir eğilim gözlenebilir.

2003 yılında bankacılık sektörünün ROE katsayısı, bir önceki yıla göre önemli düzeyde artmıştır. Bankacılık sektörünün toplam özkaynakları %38 oranında artmıştır. Buna karşılık, özkaynaklardaki iyileşmeye en önemli katkıyı yapan dönem kârındaki artış %95'i bulunca net kârın özkaynaklara oranı da artmıştır.

⁷⁶ <http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2003/ekonomi.pdf/13.07.2006>

2005 yılında ise toplam özkaynaklar %17 oranında artmıştır. Net dönem kârının düştüğü bir durumda özkaynaklardaki bu büyüme, bankacılık sektörünün 2005 yılı net kâr/özkaynaklar oranının düşmesine neden olmuştur.

7. BÜYÜME ORANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA

Bankaların büyüme yapısıyla ilgili olarak başlıca dört finansal oran kullanılmaktadır.

Tablo 18. Bankaların 5 Yıllık Aktif Artış Oranları

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	9,7	20,6	18,4	50,0	25,7
Garanti B.	-8,0	14,5	17,3	38,8	61,1
Halk B.	-16,3	8,8	32,8	5,2	31,3
İş B.	9,7	30,9	24,0	65,4	50,1
Vakıflar B.	4,2	34,4	41,4	33,8	23,6
Ziraat B.	-1,8	23,8	22,2	14,1	17,9
Sektör	-1,8	17,4	22,7	29,5	35,0

Tablo 19. Bankaların 5 Yıllık Krediler Artış Oranları

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	-0,2	38,8	48,4	70,8	62,2
Garanti B.	1,6	21,4	52,8	61,3	90,1
Halk B.	-27,8	11,2	72,3	43,3	94,3
İş B.	9,1	18,6	45,1	66,6	71,4
Vakıflar B.	-22,4	39,1	71,0	47,7	81,0
Ziraat B.	-46,6	15,4	66,1	47,0	22,9
Sektör	-1,7	24,2	47,5	48,3	58,9

Tablo 20. Bankaların 5 Yıllık Mevduat Artış Oranları

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	7,5	15,1	4,3	57,9	31,9
Garanti B.	-0,2	9,4	22,3	33,9	45,4
Halk B.	-16,8	20,5	40,8	7,4	38,8
İş B.	11,8	17,0	24,3	53,8	57,1
Vakıflar B.	1,2	34,3	38,5	30,5	12,0
Ziraat B.	4,1	21,1	34,1	14,1	26,2
Sektör	-3,6	12,9	22,7	28,5	36,0

Tablo 21. Bankaların 5 Yıllık Özkaynaklar Artış Oranları

(% Değer)

	2002	2003	2004	2005	2006
Akbank	23,3	55,2	23,5	2,0	10,8
Garanti B.	5,4	46,0	29,3	23,0	15,2
Halk B.	48,1	40,5	17,2	6,2	2,8
İş B.	6,4	32,0	36,3	26,7	2,7
Vakıflar B.	62,6	54,5	71,6	111,8	69,7
Ziraat B.	-9,3	40,2	-15,6	14,8	-4,8
Sektör	21,8	38,3	29,3	16,9	8,4

SONUÇ

Bu çalışmada bankacılık kesiminin oran analizleri incelenmiştir. Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, bankaların finansal analizinde kullanılan temel tablolardan bilanço ve gelir tablosu ile bu tabloların alt kalemleri üzerinde durularak, finansal analizin anlamı, uygulama koşulları ve yöntemleri ile bankalar açısından uygulanışına yer verilmiştir. İkinci bölümde, finansal analiz tekniklerinden birisi olan oran analizinin anlamı, kapsamı, uygulama koşulları ve finansal oran grupları üzerinde durulmuş ve oran analizinin bankalar açısından incelemesi yapılmıştır. Çalışmanın son bölümü bankalarda oran analizinin uygulanmasına ayrılmıştır. Türk Bankacılık Sektörü'nden seçilen altı büyük bankaya ilişkin oran analizleri yapılarak, yorumlanmaya çalışılmıştır.

Finansal sistem içerisinde yer alan kurumların başında yer alan bankaların göstermiş oldukları davranış biçimleri, iktisadi birimler için ayrı bir öneme sahiptir. Değerlemesi yapılmış, piyasa fiyatlarına uyumlu hale getirilmiş ve bankanın gerçek ekonomik değerini ifade eden bilanço ve gelir tablosunu elde etmek, bankanın gerek yasal kuruluşlar ve gerekse üçüncü şahıslar tarafından doğru algılanmasını sağlamak açısından bakıldığında çok önemlidir. Bilançolar ve gelir tabloları, zaman boyutunu gösterememek (vade boyutuna sahip olamamak), genel toplamlar içindeki birimlerin özelliklerini yansıtamamak, alınan tüm riskleri tek kategori olarak kabul etmek (müşteri, faiz, likidite vb. risklerin farklılaştırılmasına olanak vermemek) gibi önemli sayılabilecek dezavantajlarına karşılık; hala, özellikle sermayedarlar tarafından en çok kullanılan ve muhtemelen çok uzun zaman da kullanılacak en önemli tablolar olarak varlıklarını sürdüreceklerdir.

Bankaların iktisadi sistem açısından önemini artıran başlıca neden; para yaratmalarıdır. Bankalar, söz konusu bu parayı yaratırken fon toplamak zorundadırlar. Ancak, bankaların belli miktarda fon kaynağına sahip olması, paranın yaratılması için yetersizdir. Talep edenlere, bankanın bu fonları aktarması gerekir. Dolayısıyla, bir bankanın bilançosuna baktığımızda görmüş olduğumuz iki taraftan, pasif bölümü fon kaynakları kısmı, aktif bölümü ise fon kullanımı kısmı olarak ele alınmaktadır.

Banka gelir tabloları da özellikle bankanın gelir-gider yapısını ortaya koyan çok önemli bir finansal tablodur. Banka hakkında bilgi edinmek isteyen herkesin rahatlıkla başvurabileceği finansal tabloların başında gelen gelir tablosu bankanın belli dönemde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile yaptığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış bir biçimde gösteren, dönemin sonuçlarını kâr ya da zarar olarak özetleyen, çok önemli bir finansal tablodur.

Banka ile ilgili kişi veya kurumların ya da banka yöneticilerinin, bankanın mali durumunun ve mali yönden gelişmesinin yeterli olup olmadığını belirlemek için bankaların finansal tablolarına ve özellikle de bilanço ve gelir tablosuna ihtiyaç duydukları kesindir. Bankaya ilişkin finansal analizi yaparken ve bankanın geleceğini tahmin ederken, bankaların finansal tablo kalemlerindeki değişikliklerin, kalemler arasındaki ilişkilerin, zaman içerisinde göstermiş oldukları eğilimlerin incelenmesi ve gerektiğinde belirlenen standart ve sektör ortalamaları ile karşılaştırılarak yorumlanması gerekmektedir.

Finansal tablolarda yer alan bilgilerin belirli teknikler kullanılarak analizi yapılmaz ise bankanın ekonomik ve mali yapısı ile bunların sonuçlarını anlamak mümkün olmaz. Yapılan finansal analizin amacı, bankanın aktif kalitesi, kârlılık, sermaye yapısı, likidite ve büyümesi hakkında bilgileri sağlamaktır.

Bir bankanın mali durumu, faaliyet sonuçları değerlendirilirken, bankanın finansal tablolarında görünen rakamlardan çok, finansal tabloda yer alan kalemler arasındaki ilişkiler daha anlamlı olmakta, bu nedenle bankaların finansal analizinde, oranlardan geniş ölçüde yararlanılmaktadır. Analiz açısından yararlı olan, çok sayıda orandan daha ziyade; az sayıda fakat anlamlı oranlar hesaplamaktır. Oranların hesaplanması temel amaç değildir. Önemli olan buluna oranların banka açısından değerlendirilmesi ve yorumlanmasıdır.

Oranlar, bankanın yalnız geçmiş ve cari mali durumunu değerlendirmek açısından değil, planlama ve denetim işlevini yerine getirmede ve üçüncü kişilerin özellikle banka ortaklarının, pay senetlerine yatırım yapmak isteyen birikim

sahiplerinin ve finansman kurumlarının, bankanın mali durumunu ve gücünü nasıl gördüklerini, değerlendirdiklerini kestirme yönünden de finans yöneticisine yararlıdır. Bulunan oranlar; zaman açısından önceki dönem oranları ile, bankacılık sektörünün ortalama oranlarıyla ve deneyler sonucu bulunan standart oranlarla karşılaştırılmalı ve banka hakkında buna göre yorum yapılmalıdır.

Bankaların oran analizinde, banka sermayesinin yeterliliği, aktiflerin kalitesi, gelir-gider yapısı, likidite, kârlılık ve bankanın büyümesi hakkında bilgiler verecek oranlardan yararlanılır ve bankanın analizi ve analize ilişkin yorumlar yapılır.

Sermaye, varlıkların değerinin düşmesi ya da bankanın zararlarla karşılaşması durumunda mevduat sahibi ve diğer alacaklılara korunma sağlar. Sermaye yeterliliği oranları da bankanın sermaye tutarının, faaliyetlerini sürdürmek ve alacaklılara karşı güvencesi açısından önemli yer tutar. Bankalar, söz konusu sermayesini ve yabancı kaynaklarını çeşitli varlıklara bağlarlar. Bu tür yatırım kararlarında bağlanan paranın gelir getirip getirmediği, gelirin süreklilik ve büyüklüğü gibi ölçütler göz önüne alınır. Bankaların aktif kalitesinin belirlenmesinde, kredi değerlerinin ve duran varlık değerlerinin, toplam aktifler içindeki payları araştırılır ve yorum yapılır.

Likidite, vadesi gelen nakit yükümlülüklerini karşılama yeteneğine ilişkin bir kavramdır. Bir bankanın yaşamını sürdürebilmesi için vadeleri gelen borçlarını ve mevduat çekme isteklerini karşılayabilecek tutarda nakit sağlama kapasitesine sahip olması gerekir. Bir bakıma likidite oranları, bankaların ödeme gücünü açıklar. Likidite, bankanın varlık ve kaynaklarının vadelerini karşılaştırmayı gerektirir.

Bankalarda büyüme kaçınılmazdır. Büyüyemeyen bir bankanın uzun dönemde ayakta kalması zordur. Büyümeye ilişkin değerlere ulaşmak için kullanılan oranlar bulunurken geçmiş dönem verileri ile cari dönem verileri karşılaştırılır. Daha açık bir deyişle, bankanın mali durumu ve faaliyet sonuçlarında olumlu veya olumsuz gelişmeler hakkında bankanın geçmişi bir ölçü olarak kabul edilerek yargıya varılır.

Bankaların finansal tablolarındaki kalemlerden hareketle bulunan finansal oranların neler ifade ettiği önemli olduğundan, analizde bankanın çalışma alanları konusunda bilgi verecek, birbirleri ile ilişkilendirilecek az sayıda oranın seçimi sonucun yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır. Ancak analizde, her koşulda bankanın sermaye yapısı, aktif kalitesi, gelir-gider yapısı, likiditesi, kârlılığı ve büyümesi ile ilgili oranlar yer almalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AĞAOĞLU, E. Abdülgaffar; “Türk Bankacılık Sisteminde Değer Mühendisliği Açısından Risk, Erken Uyarı ve Kalite Yönetiminin Değerlendirmesi”, **Active Dergisi**, 12. Sayı (Nisan-Mayıs 2000)’den aktaran **Active Bankacılık ve Finans Makaleleri**, İstanbul: Alkım Yayınları.

AKGÜÇ, Öztin; **Finansal Yönetim**, 7. b. , İstanbul: Avcıol Yayıncılık, 1998.

AKÇAY, M. Barış ve BOLGÜN, Evren; **Risk Yönetimi**, İstanbul: Scala Yayıncılık, 1998.

AKDOĞAN, Nalan ve TENKER, Nejat; **Finansal Tablolar ve Finansal Analiz Teknikleri**, 6. b. , Ankara: Gazi Kitabevi, 1998.

ALIBER Robert Z., DUESENBERY James S. ve MAYER Thomas; **Money, Banking and The Economy**, 4. b. , New York: W.W. Norton Company, 1990.

BERK, Niyazi; **Finansal Yönetim**, 5. b. , İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000.

BREALEY, Richard A. vd.; **Financial Stability and Central Banks**, New York: Routledge, 2001.

BREALEY Richard A., MYERS Stewart C. ve MARCUS Alan J.; **İşletme Finansının Temelleri**, 3. b. , çev. Ünal Bozkurt, Türkan Arıkan, Hatice Doğukanlı, İstanbul: Literatür Yayıncılık, 2001.

BRIGHAM, Eugene F.; **Fundamentals of Financial Management**, 6. b. ,Orlando: The Dryden Press, 1992.

CANBAŞ, Serpil ve DOĞUKANLI, Hatice; **Finansal Pazarlar**, İstanbul: Beta Yayınları, 1997.

CANBAŞ, Serpil ve DOĞUKANLI, Hatice; **Finansal Pazarlar Finansal Kurumlar ve Sermaye Pazarı Analizleri**, Kırklareli: Beta Yayınları, 2001.

CEYLAN, Ali; **İşletmelerde Finansal Yönetim**, 6. b. , Bursa: Ekin Kitabevi, 2000.

COPELAND Thomas E. Ve WESTON J. Fred; **Managerial Finance**, 9. b. , Orlando: The Dryden Press, 1992.

ÇERMİKLİ, A. Hakan ve ÇOLAK, Ö. Faruk; **Para Banka Sözlüğü**, Ankara: Alkım Yayınları, 1998.

ÇETİNER, Ertuğrul; **İşletmelerde Mali Analiz**, 3. b. , Ankara: Gazi Kitabevi, 2002.

ÇOLAK, Ömer Faruk; **Finansal Piyasalar ve Para Politikası**, 3. b. , Ankara: Nobel Yayıncılık, 2001.

ÇOLAK, Ö. Faruk ve ÖÇAL, Tezer; **Finansal Sistem ve Bankalar**, Ankara: Nobel Yayıncılık, 1999.

ERDEN Selman A. , IŞIKLAR S. Sadi ve KİSHALI Yunus; **Finansal Muhasebe**, İstanbul: Tuğra Ofset, 2000.

FETTAHOĞLU, Abdurrahman; **Finansal Tablolar Analizi**, İzmit: Kocaeli SMMMO Eğitim Yayınları, 1998.

FED TRAINING, **International Training Consultants**, İstanbul: T.C. Halk Bankası Eğitim Yayınları, 1997.

GITMAN, Lawrncw J; **Principles of Managerial Finance**, 6. b. , New York: Harper Collins Publishers, 1991.

HAFTACI, Vasfi; **İşletmelerde Finansal Çözümleme**, 3. b. , Trabzon: Derya Kitabevi, 2003.

KAVAL, Hasan; **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2000.

LAZOL, İbrahim; **Mali Tablolar Analizi**, Bursa: Ezgi Kitabevi, 1998.

MUCUK, İsmet; **Modern İşletmecilik**, 14. b. , İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2003.

ÖZDEMİR, Muharrem; **Finansal Yönetim**, 2. b. , İstanbul: Türkmen Kitabevi, 1999.

PARASIZ, İlker; **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, İstanbul: Banksis Yayınları, 2000.

PARASIZ, İlker; **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, 6. b. , Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1997.

RODOPLU, Gültekin; **Para ve Sermaye Piyasaları**, Isparta: Tuğra Ofset, 2002.

RODOPLU, Gültekin; “Bankacılıkta İstanbul Yaklaşımı ve Uygulamaları”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:18 (Nisan 2003).

ROSE, Peter S.; **Commercial Bank Management**, Boston: Irwin McGraw-Hill Edition, 1991.

ROSE, Peter S.; **Commercial Bank Management**, 4. b. , Singapore: Irwin McGraw Hill Edition, 1999.

ŞAHİN, Hüseyin; **Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişimi-Bugünkü Durumu**, 7. b. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2002.

TAKAN, Mehmet; **Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim**, 2. b. , Ankara: Nobel Yayıncılık, 2002.

TÜRKO, R. Metin; **Finansal Yönetim**, 2. b. , İstanbul: Alfa Yayınları, 2002.

YÜKSEL A. Sait, YÜKSEL Aslı ve YÜKSEL Ülkü; **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, 10. b. , İstanbul:Beta Yayıncılık, 2004.

<http://www.basakekonomi.com.tr/arsiv/kasim-aralik/bankacilik.htm>/15.04.2005

<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2003/ekonomi.pdf>/13.07.2006

<http://www.imkb.gov.tr/bilanco/mtablodonem.htm>/18.04.2005

<http://www.imkb.gov.tr/gelirtablosu/mtablodonem.htm>/18.04.2005